

GILGAMES

ELSŐ TÁBLA

Gilgames, az egész folyóközi bitvilág legnagyobb böse, a monda szerint Uruk királya volt; a királyok jegyzéke a vízözön utáni második állam egyik uralkodójaként tartja számon; ő maga százhuszonhat, fia harminc és fiának fia tizenöt évig uralkodott – e jegyzék szerint – Uruk népe fölött. Gilgamest Aruru, a sorsteremtő istenasszony formálta; kétharmad része isteni volt. Isteni része sarkallta őt újabb és egyre nagyobb vállalkozásokra; ez ösztökélte, hogy az élet és a hír örökkévalóságát keresse.

Urukban zsarnoki igába fogta a népet, mindenkit az épülő falakra terelt. A nép lázong, panaszkodik, segítségért könyörög az istenekhez. Anu meghallgatja az emberek imáját és új parancsot ad Arurinak: Gilgames párját is formálja meg, erőben és bátorságban vele fölért, hadd mérkőzzenek ők ketten. Enkidu állatszzerű lény éppen ellenpárja a bölcs és tudós Gilgamesnek. Hegyek között él, a vadászokat már járása is megremíti. Egy ifjú vadász, apja tanácsára, Urukba megy segítségért, Gilgames királyhoz. Cselbez folyamodnak a vadember legyőzésére. Ha megismerte a szerelmet, vaddá már nem lehet újra: egy templomi örömlányt küldenek Enkidu lakóhelyére, hogy csábítsa el a bűst. Gilgames cselebevált. Enkidu a mámból felocsúdva, hiába vágyakozik-gyötrődik régebbi énye után. Az Istár-papnő tudja, hogy Enkidu számára már nincs visszaút: Urukba kell mennie. Talán azgal a szándékkal beszél Gilgamesről, hogy ellene ingerelje a nyers erejű Enkidut; hátba megölné a város zsarnokát? A lány szavai az elvesztett állati ártatlanság helyett először

vernek föl Enkidu lelkében nagy sodrású ember i szenvedélyeket: igazságérzést, becsúvágyat, bosszúvágyat. Urukba indul: meg akar mérkőzni a zsarnok Gilgamessel.

Újasszír táblával kezdődik az eposz:

Mindent látott, hallott, tapasztalt – jelenvalót és régenvoltat; mély kútforrása bölcsességnek: mindent tudott, mindent megértett; átallátott minden homályon, a titkok sűrű takaróján, átallátott hétszer hét burkon, mely elfödi a bölcsességet. A rejtett írást fölkutatta, betemetett nyomokra bukkant, emlékek rönkjét emelé ki a hajdankor özönvizéből; veszélyes, messze útra indult, melyre tudásszomj ösztökélte s midőn megtért, úti kalandját időtálló táblákra véste.

Ő rakatá a bekerített Uruk erős bástyafalát is, szent Éanna szűz templomának oszlopsorát, az érc-szilárdat és a keménypárkányú, vastag külső falakat ő rakatta. Ügyelten ügyelte naponként a falakat, épségüket vigyázta. Téglá, rovott, ha került elibé, Éanna templomába vitte, Istár hajlékában helyezte el – utódai, a királyok között, tudományban párja nem termett! Föllépvén az uruki falra, körbe-körbe járt rajt keresve; párkányait is szemlélgette, alapjait is vizsgálgatta: vajjon égetett téglából való-e a téglafal? S vajjon a Hét Bölcs vetette-e meg alapjait?

Kétharmadrész belőle isten, egyharmadrész belőle ember, senki más emberfia nincsen kívül-belül hozzá hasonló.

Olyan, mint szarvak öklelése, vagy sújtó kardok zuhanása... Varázsdobja, a csodatévő, minden dolgában clkíséri...

Morogva meglapulnak otthon az előkelők, zúgolódnak:
 „Pusztá helyre hajtja ki népét, éjjel-nappal falakat épít;
 nem lágyítja meg panasz és jaj, éjjel-nappal falakat épít;
 anyától fiát elszakítja, éjjel-nappal falakat épít;
 asszonytól urát elszakítja, éjjel-nappal falakat épít;
 a jegykendőket elszakítja, éjjel-nappal falakat épít.
 Ilyen hát Gilgames? Ilyen hát a bekerített Uruk őrizője?
 Pásztorunk, bölcsünk, büszkeségünk, erőnk, szépségünk, jaj, ilyen hát?”

Hallják az istenek az ember iszonyú fogcsikorgatását
 s Anuhoz, Uruk istenéhez fejcsoválva szólnak eképpen:
 „Hőst teremtetél, isten-embert, legyőzhetetlen ég-bikáját –
 ilyen hát Gilgames, kétharmadrész-isten, egyharmadrész-ember?
 Mint vethetne Aruru pányvát ez iszonyú bika nyakába?

Olyan, mint szarvak öklelése,
 vagy sujtó kardok zuhanása... Varázsdobja, a csodatévő,
 minden dolgában elkíséri...
 Morogva meglapulnak otthon az előkelők, zúgolódnak:
 »Folyópartra hajtja ki népét, éjjel-nappal falakat épít;
 könny mossza a követ simára, éjjel-nappal falakat épít;
 verejték áztatja fehérre, éjjel-nappal falakat épít;
 nem ismer szíve nyugodalmat, éjjel-nappal falakat épít;
 nem ismer szíve megbocsátást, éjjel-nappal falakat épít.«
 Ilyen hát Gilgames? Ilyen hát a bekerített Uruk őrizője?
 Pásztoruk, bölcsük, büszkeségük, erejük, szépségük, ilyen hát?”

Szánja Anu atya az ember iszonyú fogcsikorgatását,
 fejét csóválja s ily parancsot ad Aruru istenasszonynak:
 „Te, Aruru, új hőst teremtesz – a nagy Gilgameshez hasonló!
 Hadd versenyezzen ez a kettő, hogy Uruk népe megnyugodjon.”

Hallá Aruru a parancsot s látást látott legott s szívében
 e látás nyomán megteremté az új hős Anuéhoz méltó
 képemását. És máris indult, hogy az árny köré testet öntsön.

Aruru vizet hint kezére és tiszta gyolcsba törli kezét.
 Meredek partról agyagot hoz, hús ujjáival formálgatja,
 reá-reáköp, nyomogatja, nedvesen gyúrja emberivé.
 Így teremtett Aruru embert; így született Enkidu bajnok.

Tetőtől-talpig szőr borítja, haja asszonyhajként zuhog le;
 teste tömött gabona-osztagnak, haja asszonyhajként zuhog le.
 Semmit nem tud a városokról, semmit nem tud az emberekről;
 teste Anuéhoz hasonló, haja asszonyhajként zuhog le.
 Ruhája meg mint Szumukáné, a barmok védő-istenéé.

Füvet eszik, mint a gazellák, gyökéren él, bogyón, gyümölcsön,
 a szomjúhozó szarvasokkal együtt tér meg az itatóhoz.
 A víz eleven nyüzsgésével telik szíve az itatónál.

Egy vadász fegyverrel s hurokkal leselkedik a szarvasokra.
 Látja Enkidut s elkerüli; másnap, harmadnap elkerüli.
 Negyednapon farkasszemét néz Enkiduval az itatónál.
 Megrémül a vadász s remegve fut el, zsákmányát eldobálja;
 kiáltozik, jajong s bicsakló térdel csörtet át a bozótban;
 iramodik – színe fakó, mint messze útról érkezőké.
 Idővel lassúdik futása, füllel hátra-hátrafordul,
 s szívében tompa félelemmel halad tovább, megcsöndesülve;
 arcára forrott rémülettel egyenesen hazafelé tart.

Otthon, ijedtségét kifűjva, atyjához ily szavakat intéz:
 „Atyám, láttam a hegyi embert. Mint oroszlán, olyan hatalmas.
 Erős, mint Anu s veszedelmes, mint az ég tüze, ha lelobban.
 Iramodik, mint gyors gazellák, szikláról-sziklára szökellve,
 napkeltekor szarvasbikákkal hajlik vízre az itatónál.
 Lesben álltam a fák mögött és leshelyemről nyájára csaptam:
 első, másod s harmadik reggel szándékosan kitért előlem.
 Negyednapon végre fölgerjedt, dárdámat térdén összetörte,
 hurkaimat, miket a völgyben vettem ki, mind elszaggatta,
 csapdáimat, miket a dombon állítottam föl, mind leszörta,
 vermeimet, miket a cserjék közé ástam, mind betemette.

Elterelte négy lábú népét, a föld nyüzsgését elterelte,
nem engedi, hogy egyet is bár közülök fegyverrel megöljek!”
Bölcs száját beszédre nyitotta a vadász atya s szólt eképpen:
„Kelj útra, menj a bekerített Uruk városba, Gilgameshez;
nincs más senki, mint ő, olyan bölcs, más senki nincs olyan
hatalmas;
erős, mint Anu s veszedelmes, mint az ég tüze, ha lelobban!
Mondd el neki, hogyan s mi történt, s kérj a templomból egy
leányzót;
azt a leányzót hozd magaddal – bűbája nagy hasznunkra lesz!”
Mikor a csorda Enkiduval az itató vizébe gázol,
megoldja övét a leányzó s úgy tesz, hogy Enkidunak tessék;
kibontja magát a leányzó, vállig, csípőig, combig, térdig
s úgy tesz, hogy Enkidunak tessék, hogy Enkidu vére zubogjon!
Enkidu majd összeforr véle, megismeri a nő szerelmét
s azután már nem ura többé az ártatlan föld erejének:
megútálja tulajdon testét s nyája is menekül előle!”

Hallgat a fiatal a vénre, hallgat a vadász a tanácsra;
fölkerekedik, útnak indul és meg sem áll a bekerített
Uruk városában a gazda: Gilgames háza-küszöbéig.

Gilgames színe elé jutván, a vadász ily szavakat hallat:
„Hős Gilgames, hírt hozok néked a hegység hatalmas uráról,
ki, mint vadszamár, veszedelmes; erős, mint támadó oroszlán.
Enkidu szarvasokkal alszik tisztások jóságú gypágyán,
együtt él a négy lábúakkal, a föld nyüzsgő tenyészetével,
gazellákkal s félénk őzekkel hajlik vízre az itatónál.
Tartok tőle, mert szembefordult vélem, midőn lesből vadásztam,
dárdámat térdén összetörte, hurkaimat mind elszaggatta,
csapdáimat dombról leszórta, vermeimet mind betemette.
Elterelte négy lábú népét, a föld nyüzsgését elterelte,
nem engedi, hogy egyet is bár közülök fegyverrel megöljek!”

Meghallgatván vádló beszédét, Gilgames így szól a vadászhoz:
„Menj, vadászom, a buja Istár szerelem-örző templomába,

kérj egy leányzót s vidd magaddal oda, ahol vadak csapásán
Enkidu naponként lemegy a patak kúthideg vizéhez.
Ott, az itató közelében, oldja meg övét a leányzó
s tegye, hogy Enkidunak tessék! Vállig, csípőig, combig, térdig
bontsa ki magát a leányzó, hogy Enkidu vére zubogjon!
Enkidu majd összeforr véle, megismeri a nő szerelmét
s azután már nem ura többé az ártatlan föld erejének:
megútálja tulajdon testét s nyája is menekül előle!”

Hallgat a járatlan a bölcsre, hallgat a vadász a királyra:
fölkerekedik, útnak indul s magával viszi a leányzót.
Három éjen s napon át mennek, toronyiránt, úttalan úton,
harmadnapon Enkidu földjén a vadak csapására lelnek.
Az itatónál megpihennek, magas fűbe ledőlve várják,
mikor jön Enkidu a nyájjal, mikor jön a rettenthetetlen?

Egy napig, kettőig vigyázzák Enkidut és négy lábú népét:
lép a jóság a friss csapáson, pásztora, Enkidu, elől-lép.

Füvet eszik, mint a gazellák, gyökéren él, bogyón, gyümölcsön,
a szomjúhozó szarvasokkal együtt tér meg az itatóhoz.
A víz eleven nyüzsgésével telik szíve az itatónál.

Látja Enkidut a leányzó, a veszedelmest, a hatalmast;
a bárdolatlan férfiút, ki hegyek közt termett, síkságon nőtt.

„Ő az, örömlány! Bontsd ki melledet, szeméremdombodat
takard föl!
Ha sikerült vérét folygútanod, testével illet közvetlen közlől.
Dobd félre akkor a ruhát: mezítelenül, reszkető térdrel símuljatok
össze!

Tanítsd meg a fekete kéjre, a nő ölének gyönyörére –
s odahagyják tulajdon barmai, a mezei jóságok elkerülük,
attól fogva, hogy megvonagló hátadra mellével reáfoszult.”

Az örömlány kibontja mellét, szeméremdombját föltakarja;
Enkidu megkívánja érettségét, testével illeti közlől.

Félredobja a lány a ruhát: mezítelenül, reszkető térdel símulnak
össze.

Tanítja a fekete kéjre, a nő ölénk gyönyörére –
s odahagyják tulajdon barmai, a mezei jószágok elkerülnek,
attól fogva, hogy mellével a lány megvonagló hátára ráfeszült.

Hat napon és hét éjen átal összetapadnak szerelemben,
egyesülnek kínban, gyönyörben; Enkidu a kéjjel betelik.
Hetednapon, megiszonyodván attól, amit testével művelt,
kiszakad a leány öléből és a csorda nyomába indul.
Lám, messziről szimatot fognak, elmenekülnek a gazellák,
tekintetétől fél az állat, a föld jószága elkerüli.

Vánszorog agyagsúlyú testtel, térdei, mint a sár-koloncok,
ereje nem könnyű szokellés, de, mint nehéz kő, föld felé von.
Úgy érzi, hogy lelke fagyott meg, tagjait rendre kicserélték;
körbejár s kőfalként keríti a gonosz tudásának átka.

Visszasompolyog s a leányzó lábához bújik nyöszörögve.

Az meg – cirógatja, becézi, ily szavakat súgva fülébe:
„Szép vagy, Enkidu, istennel vetélkedik tested erőben;
kár volna e hegyi bozótban elkallódnod, vadak csapásán!
Gyere velem a bekerített Urukba! Istár templomának
s Anuénak átellenében épült Gilgames palotája;
ott uralkodik a hatalmas, éjjel-nappal falakat épít;
ott uralkodik Gilgames, ki páratlan észben és erőben;
kemény kézzel tartva a gyeplőt, uralkodik görnyedő népén!”

Beszél hozzá s Enkidu szíve meglágyul a leány beszédén;
méltó társra, baráttra vágyik; így felel hát a jövevénynek:
„Nem bánom, no, vigyél magaddal ama városba s amaz Istár
tisza házának pitvarába s a szent hajlék átellenében
az erősfalú palotába, hol Gilgames, a győzhetetlen,
kemény kézzel tartva a gyeplőt, uralkodik görnyedő népén!
Hadd lássam azt a veszedelmest, hadd lássam közvetlen közletről,
hadd nézhessek a szeme közé, hadd hívjam ki párviadalra!
Én se vagyok hiszen akárci, ember nem termelt még kívülem

erőben Gilgameshez méltó, hatalomban vele fölrő.
A sorsot én pusztá kezemmel hajlítom meg, mint gyöngy fűcskát,
földre görnyed le minden élő iszonyatos tekintetemtől.
Ó, Gilgames, láthassalak hát, mérközhessem roppant erőddel,
úgy érzem én, miként ha máris összeköttettem volna véled!”

„Nosza hát, útra kerekedjünk, színe előtt hogy majd megállhass!
Hadd mutatom meg Gilgamest, a csodálni való, hősi embert!
No, induljunk, a bekerített Urukba, melynek tércin most
férfi, nő vígad énekelve, koszorús fővel táncba indul;
éjjel-nappal pezseg az ünnep, Gilgames ületi a néppel.
Ünnepnek látszik minden óra, lélek ott vesztet nem maradhat,
fürtjeik jószágú olajjal kenvek a múlatóknak és bár
késő éjszaka légyen, hangos énekkel és citeraszóval
a Nagyokat nem félnek fölzavarni.
Hadd mutatom meg Gilgamest, a csodálni való, hősi embert!

Ó, Enkidu, te sors-teremtő, két szemeddel lássad hát végre,
két füleddel halljad hát végre az épülő fal fejedelmét,
könnyek és jajgatás barátját, Gilgamest, a fáradhatatlant!
Megpillantod s emberre leltél, ki emberségben szép s hatalmas;
crejét csupán bölcsessége múlja felül; munkában tölti
sok éve már uralkodását, éjjel-nappal falakat épít.
Éj- s naphosszat ügyelten ügyeli a falat és a fal rakóit,
éberségben és erőben páratlan – fennhéjázó Enkidu, erre gondolj!
Szereti őt Samas, a fénylő; Anu, Enlil s Éa teremte
sugárzó értelmét, amellyel átlát multon és eljövendőn.
Mielőtt a hegyről lemennénk, álmodt lát majd e hős felőled,
Ninszunhoz siet és jós-álmát asszony-anyjának elbeszéli:
»Anyám, álmodt láttam az éjjel; fölöttem a csillagok égtek;
Anu pajzsaként hullt reám egy s kegyetlenül földhöz lapított;
gyürkőztem, hogy magasra dobjam – nem is moccant, súlyosan
állott;
gyürkőztem, hogy elhengerítsem – nem is moccant, szilárdan állott.
Egész Uruk köré-sereglett, egész Uruk körülbé-rajzott,
körül-hömpölyögte a nép, körül-kerülgette a nép,
még az előkelők is ott tolongtak... Lábát csokolgatták vitézeim.
Mint asszonyra, ráfeszültem, megöleltem, mint szerelemben –

Lefeküdt Gis s más álmot álmodott.
 Asszony-anyjának elmondta az álmot:
 „Anyám! Láttam egy másik álmot is.
 A messze-híres Uruk városában
 a széles utcán
 balta függött –
 köré gyűltek a népek.
 A balta szép s alakra különös volt.
 Láttam a baltát s ujjongott a szívem.
 Megszerettem, mikéntha asszonyt,
 reátapadtam szerelemben –
 szerettem s fivéremmé tettem.”

Gis mindentudó asszony-anya
 szóval mondja, feleli Gisnek:
 „Aki előbb még ellenség gyanánt
 állott eléd – szívbéli barátságban
 veled majd egyenlővé válik.”

Mikoron Gis álmokat álmodott
 a bekerített Uruk városában –
 Enkidu az itatónál időzött,
 a leányzó ott-kuporgott előtte.
 Elfeledé Enkidu: hol született?
 Hat napon s hét éjjelen át
 reátapadt Enkidu
 párosodván.

Szóra nyitva száját, eképpen
 szólott a leányzó Enkiduhoz:
 „Elnézlek téged, Enkidu!
 Mint egy isten, valóban olyan vagy!
 Miért barangolsz e vad földeken,
 barmok csapáján, magad is baromként?
 Jer! Urukba, a messze-híres,
 keskenyutcájú városba kísérlek!
 A szent templomba, Anu templomába!
 Kelj föl, Enkidu, elviszlek magammal

Éannába, Anu lakába,
 ahol Gis él, a tettekben páratlan –
 reátapadsz, mikéntha szerelemben!
 Úgy szereted, hogy magadat se jobban!
 Jer! Állj föl e vad földről és kövess hát!”

Hallá Enkidu e beszédet
 s annak magva szívébe hullott –
 a leányzó tanácsát elfogadta.

Ruhát vesz elő a leányzó, díszes köntöst
 s reá-adja Enkidura.
 Egy másik ruhát is elővesz,
 azt meg saját magára ölti.
 Kézenfogja
 s mint egy istent, úgy kíséri,
 karám mellé,
 pásztorok asztalához.
 Köréje gyűltek mind a pásztorok.

Borjúként szopta
 tőgyét a baromnak.
 Kenyérrel kínálták – de ő
 tanácstalanul nézte, nézte csak,
 zavarodottan pillogott.
 Nem tudta akkor Enkidu még,
 mire való a kenyér, mint eszik?
 És hogy a bor milyen tőkén terem,
 azt se tanulta eladdig soha.

Szóra nyitotta száját a leányzó,
 szólott Enkiduhoz:
 „Enkidu, egyél kenyeret!
 Kenyér az élet ékessége!
 Enkidu, igyál bort!
 Bor a bú feledtetője!”
 Evett Enkidu a kenyérből
 jóllakásig.

Ivott, hej, ivott a borból
hét kancsóval!

Fölujjongott szíve tőle,
fölragyogott az orcája.
Cirógatta magát, becézgette magát,
gyapjas testét végigsimította.
Iromba tagjait olajjal
dörzsölgette... Máris-máris emberré lett!
Ruhát öltött fel csinosat, takarost...
Máris házasemberré lett!
Fegyvert fogott a kezébe,
oroszlánokkal verekedett.
Pihentek az éjszaka pásztorai.
Törbe csalta a nőstényfarkast,
hímoroszlánt fogott pusztá kézzel.
Aludtak az éjszaka pásztorai.
Nyájukat Enkidu vigyázta,
Enkidu, a hős, a hatalmas.

Szeretkezett a leányzóval.
S amint szemeit fölemelte,
egy embert látott közeledni.
Imígyen szólott: „Hé, leányzó!
Hadd jöjjön közelebb ez ember!
Mi járatban van? Kinek hívják?
Szeretném megkérdezni tőle!”

Kiáltá a leány az embert.
Kisvártatva megérkezett az.
„Mondd, férfú, milyen cél sarkal?
Miért adtad lábaidat ilyen fárasztó vándorlásra?”

Az ember fölnyitotta száját,
szólott Enkiduhoz:
„A nép sorsa a magas uraságok tisztelete...
Békességgel megülni otthonunkban,
távol az utca piszkától-zajától;

házasságban, családban élni –
mindönk tiszte s kötelessége!
... Van most szörnyű sor, van most sírás-rívás
a városban, akárha temetnének.
Gilgames bennünket bemocskol:
a messze-híres Uruk királyának
varázsdob és erőszak többet ér
a mennyegzői lakománál!
Gisnek, a messze-híres Uruk királyának
varázsdob és erőszak többet ér
a mennyegzői lakománál!
Nincsen előtte tisztesség, szemérem:
nászlepedőt, hej, be sokat bemocskol!
Ő a legelső: künn kushad a férj,
míg az asszonyt Gis megnyomja az ágyon.
S jaj annak, aki lázadni merészel,
a gyalázatot nem bírván lenyelni –
két karja levágásával lakol!”

Hallván Enkidu a férfi beszédét,
orcájában igen elsáppadt.

Megy Enkidu
s mögötte az örömlány.

Érkeznek Uruk falai alá –
a messze-híres Urukba belépnek.

Gyűl a város apraja-nagyja,
szűk utcákon tolong a nép,
messze-híres Uruk lakói
Enkidu köré seregelenek.
„Hajzata Giséhez hasonló!
Termete tömzsibb,
csontja erősebb!
Nem akad párja az országban;
még egy olyan, mint ő, nem termett!

Borjúként szopja
tőgyét a baromnak...

Urukban harci láрма, vigalom kerekedik;
uruki keskeny utcán énekelnek a lányok,
ünneplőben járnak a legények.

Így ujjonganak az előkelők:
„Támadott hős, aki lebírja
Gilgamest, az erőszaktevőt;
támadott hős, ki méltó léssen
megküzdeni hatalmas Gissel!”

...Gisnek a szolgák pihenőül
istent-megillető ágyat vetnek.
Ágyat bontanak Isharának.

Ez éjszakán,
midőn Enkidu Urukhoz közelgett,
Gist fölzavarták,
Nekiütődik
Enkidu az utcán.
Hatalmas Gisnek
útját elállja.
Kötődik Gissel,
fitogtatja erejét.
Enkidu haja vállára lehullik.

Fölállott Gis,
Enkidu elé ment.

Találkoztak Uruk tág mezején.
Enkidu elállja Gis útját,
kapu kőküszöbén elédobban.
Se előre, se hátralépni
nem enged, küzdeni hívja.
Nekitüzesedve ölremennek,
öklelőznek veszett kosokként.

Kiszakad az ajtó tábla,
megremeg a fal.
Gis és Enkidu
nekitüzesedve ölremennek,
öklelőznek veszett kosokként,
birkóznak az utca porondján.
Kiszakad az ajtó tábla,
megremeg a fal.

Áll Gis keményen, nem ingadozik,
mint a földbevert cövek, úgy áll,
visszalöki Enkidut a küszöbről.

Nem bírván szörnyű erejével,
szóval mondja Enkidu Gisnek:
„Nagyhírű, verhetetlen hős! sorra
szült téged, Gis, Ninszunna asszony,
anyád, a karám vadtehene!
Vezérül emelt férfiak fölé,
királyul emelt az ország fölé,
bizony, uralkodásra kent föl Enlil!”

Megölelték-csókolták egymást
s örök barátságot fogadtak.

HARMADIK TÁBLA

*Ismét Uruk a történés helye; a tábla Gilgames hadi készülődéséről
szól, Humbaba ellen. Enkidu erejét aláasta a kicsapongás, barátjának
panaszkodik emiatt; ám Gilgames szíve mással van tele: nagyravágyó
tervekkel – hadjárat terveivel. Messze-messze Uruktól, a bíres cédrus-
erdő istenszája a legdicsőbb építmények anyaga: azt akarja Gilgames
kivágni. A cédruserdő őrizetére Enlil isten félelmetes szörnyet terem-
tett: Humbabát. Samas isten azonban még Enlillel is szembeszáll,
bogy Humbabát elpusztíthassa: támogatja Gilgames tervét. Gilgames*

úgy akarja, hogy Enkidu, aki pásztorként a nagy nyugati tenger part-
jaira is elvetődött, és jól ismeri az utat Humbabához, Enkidu vezesse
a vállalkozást. Enkidu fél: messze van a cédrushegy, járatlanok az
utak, Humbaba szörnyűséges, senki sem állhat meg ellene. Barátja
kicsífolja: éppen ő félne, akit fenevadak neveltek, a természet edzett?
Gilgames megy: hírnévre, dicsőségre, fiának becsülésére vágyik. Nem
csupán magának: Uruknek is dicsőséget akar szerezni haditetté-
vel. Végül Enkidut is sikerül meggyőznie. Elkészítetik a fegyvereket.
A város vénei még aggodalmaskodnak, de a hősi elszántság láttán ők
is áldásukat adják; őva intik Gilgamest: legyen körültekintő; kéri-
ki Enkidut: épen hozza haza királyukat. Enkidu Gilgamessel együtt kö-
nyörögni járul Samas elé: együtt kéri közbenjárásra Ninszunt is, kette-
jük óvó, szerető anyját. Majd imájuk végzetével az urukiak búcsúszavá-
tól kísérve hagyják el a várost.

Az eseményeket egy másik óabilóni táblán követjük:

Szeme könnyel árad,
szíve búval terhes,
keserűen nyögdécsel.
Enkidu szeme könnyel árad,
szíve búval terhes,
keserűen nyögdécsel.

Hozzáhajol Gis,
szóval kérdi tőle:
„Szemed könnyel árad,
szíved búval terhes,
keserűen nyögdécselsz –
miért búsulsz, barátom?”

Szóval felel Enkidu néki,
Enkidu panaszkodik Gisnek:
„Az asszonyi kezek, barátom,
inaimat kiszakították!

Karom gyöngé az öleléstől,
erőm elszállott, semmivé lett!
Karom fáradt az öleléstől,
erőm elszállott, semmivé lett!”

Szóra nyitva száját, eképpen
beszél Gis Enkiduhoz:
„Távoli földön, cédrus erdejében,
lakik Huvava: iszonyattal teljes.
Jöjj, Enkidu, a cédrus erdejébe,
öljük meg a hatalmas Huvavát,
oltsuk ki életét!
Megmentem országunkat a gonosztól
s kinyitom az Anunnakik
lakóhelyét is!”

Szóra nyitva száját, eképpen
szól Enkidu Gishez:
„Jól ismerem azt a hegyet, barátom!
Jószág után eleget jártam arra.
Kétszer tízezer óra járóföldre terjed az erdő!
Ilyen rengeteg erdő közepébe ki merne lépni?
Huvava bögése özönvíz,
szája tűz-katlan,
lihegése szélvész!
Ilyen vakmerő vágyat
miért forralsz?
Párja-még-nem-volt harcra miért készülsz?”

Szóra nyitva száját, eképpen
beszél Gis Enkiduhoz:
„Föl akarok hágni ama hegyre!
Fölhágok a cédrus hegyére!
El akarok jutni az erdőbe!”

Szóra nyitva száját, eképpen
szól Enkidu Gishez:

„Mint juthatnánk el
a cédruserdőbe?
Őrizője, ó Gis, igen hatalmas,
nyughatlan bajnok.
Huvava bőgése özönvíz,
szája tűz-katlan,
lihegése szélvész!

Hatszor két óra járóföldről meghallja a lábak lépését
és a földjét taposni bátrat lefekteti örök időkre –
ki merne hát az erdejébe lépni?
A cédruserdő hív őrizetére
Enlil hétszeres iszonyatba öltöztette!”

Szóra nyitva száját, eképpen
beszél Gis Enkiduhoz:

„Ki élő szállott már égbe, barátom?
Ki székel örökkévalóként fölséges Samas trónja mellett?
Megszámálva az ember napjai:
víz futása, szél fúvása, amit tesz!
Féled a halált, remegsz falevélként
te gyáva hős, erőd is elhagy?
De nézz reám, amint elől megyek!
Kövess bátran, nevensen szád, ne félj!
Ládd, én nem félek, mert ha meg kell halnom
e harcon, hír-nevem örök leszen!
»Huvava szörnyű vasától esett el«
– mondogatják, emlékezve reám.
S ha később tán utódom születik,
csodálattal kérdez tőled felőlem:
»Mondj el mindent, amit tudsz,
az apámról!«
És te,
ki erdő gyöpágyán születél,
fenevadak között növekedtél,
miért is félnél?”

„Csalogatod szívemet, betegíted.
Reájuk vetem bátran kezemet
és a cédrusok elzuhannek.
Örök hírt keresek magamnak.
Hamar a fegyverművesekhez!
Sebtében öntsenek fegyvereket!”

Mentek a fegyverművesekhez, gyors munkára sarkallva őket.
Nekifeszültek a mesterek, s el is készültek idejére.
Nagy fejszéket öntöttek
s bárdokat –
három talentum volt súlya egynek-egynek.
Szépművű töröket is kovácsoltak –
nyomtak vagy két talentumot a pengék.
Markolatuk harminc mínát nyomott,
harminc mína arany használtatott el.
Gis és Enkidu tíz talentumnál is
nagyobb súlyú bronzot hord a testén.

Hallván a hadi készülődést,
a nép Uruk hét-záras kapujában
összesereglik.
Gis köszönti a város véneit.
Azok Gis színe elé gyűlnek.
Szóra nyitva száját, mondá Gis:
„Hallgassatok meg, vének, engem!
Látni akarom, amiről beszélnek
sok csuda dolgot; aminek hírével
telvék az országok; én, Gis, látni s legyőzni
akarom a cédrus iszonyatát!
Meg akarom a világnak mutatni:
erősebb, hősebb az uruki sarjnál sehol, soha nem termett!
Reájuk vetem bátran kezemet és a cédrusok elzuhannek!
Örök nevet szerzek, örök hírt!”

A messze-híres Uruk vénei
felelének Gisnek eképpen:
„Fiatal vagy, Gis: szíved elragad!
Látod a fényt, de nem látod árnyékát;
vágysz a hírt, de nem gondolsz a vésszel!
Huvava ábrázata szörnyű –
akad ember, ki fegyvere elé áll?
Kétszer tízezer óra járőföldre terjed az erdő!
Ilyen rengeteg erdő közepébe ki merne lépni?
Huvava bögése özönvíz,
szája tűz-katlan,
lihegése szélvész!
Ilyen vakmerő vágyat
miért forralsz?
Párja-még-nem-volt harcra miért készülsz?”

Hallotta Gis
tanácsuk szavait;
Enkidura tekintve
így kiáltott;
„Indulok hát, barátom, harcra szállok!
Ha félek is,
megyek!”

Szóval mondják, fölfelelik a vének:
„Isten vezéreljen, ó, barátunk!
Kísérjen jószerencse, jóegészség!
Épségben térj meg, büszke diadallal,
a messze-híres Uruk kőfalához!”

Búcsúzól, könyörgő szókkal,
Samas színe elé leborul Gis:
„Oltalmazd esengek, megragadva kezedet,
főnséges isten!
Tarts egészségsben, életben sokáig!
Épségben térjek, büszke diadallal,
a messze-híres Uruk kőfalához!
Örködj fölöttem!”

Kiáltotta Gis barátja nevét
és a jósjelet fölfedte előtte.
Gis orcáján a könny lecsordult,
szavát így szabta, barátjához szólván:
„Nem ismerem azt az országot,
útját soha még nem jártam meg.
Kenyérre mint lel ott az ember, azt se tudom.
Szeretnék élni még sokáig
jó egészségben, csak azért hogy
szívbéli örömmel szeretni,
szívbéli hálával tisztelni,
téged, barátom, sose szűnjek!
.....
Magas trónra ültetlek, te hatalmas!”

Hozták a fényes fegyvereket.
Vállára íjat, oldalára
tegez akasztott.
Fejszét függesztett
a tegez fölé.
Egy másik fejszét
övébe dugott.
Fölállottak, hogy útra keljenek.

Gisnek utánakiáltották:
„Mikor térsz majd vissza Urukba?”

Gis a vének megáldják, jótanáccsal
lágyítva kemény útja veszedelmén.
„Ne bízd el magad, Gis, erődben!
Nytott szemmel járj! Óvatos légy!
Enkidu lépjen te-előtted
– tud minden utat, ismer minden ösvényt –
ő vezessen Huvava erdejében.
Győzelem szegődjön nyomába Enkidunak, aki elől-jár!
Nytott szemmel, óvatos szívvel lépjen Huvava erdejébe!
Adná Samas, hogy szándékos betelnék

s szemmel láthatnád, amit szád kimondott!
 Lábad előtt az elzárt utakat,
 talpad alatt a járhatatlan ösvényt,
 fejed fölött az égigérő
 hegyeket Samas nyissa meg előtted!
 Teljes örömben teljék életed,
 Lugalbanda föléd hajoljon
 s meghallgasson, mikor kiáltasz!
 Kisgyerekként mindent megkívánj,
 és minden kívánságod teljesüljön!
 Huvava lángját ha kioltád,
 sarkad alá vethessed mindazt,
 amire már szemed vetetted!
 Ha szomjúhozol, kútát áshass;
 de gondold meg, hogy tömlőd tiszta,
 hús vizéből Samas is áhít –
 hús vízzel áldozzál Samasnak!
 S mindörökre eszedbe véssed
 Lugalbanda tiszteletét is!”

Az újasszír tábla így folytatja Gilgames történetét:

Gilgames szóra nyitja száját s Enkidunak ezeket mondja:
 „Jöszte, pajtásom, jöszte vélem a fényességes palotába;
 a fényességes palotába, Ninszun királyasszony elébe;
 Ninszun királyasszony mindent tud, fölnevelő édesanyám ő;
 Ninszun királyasszony mindent tud – tervet készít majd
 lépteinknek!”

Kézenfogták egymást, úgy mentek a fényességes palotába;
 a fényességes palotába, Ninszun királyasszony elébe.

Amint a palotába értek, hős Gilgames előre lépett.
 „Ó, Ninszun, hadra kelek immár, Humbaba táborhelye ellen,
 ki a cédruserdő királya s nagyon messzire lakik innét.

Harcolni vágyom Humbabával, Humbaba vesztésére vágyom,
 olyan földre, melyet nem láttam, olyan harcba, melyet nem
 vívtam –

addig, míg visszatérek onnét, míg a cédruserdőt kivágom
 s tövét tépem mi országunkból Samas elleni sok nagy bűnnek:
 kérlek, könyörögj te is értem Samashoz, hogy lenne segítóm!”

Ninszun asszony, hallván fiának, Gilgamesnek bátor beszédét,
 öltöző kamrájába tért és legszebb ruháit öltöztetve föl.
 Karjának aranykarikáit, mellének ezüstlemezeit,
 nyakának drágaköfűzérét, feje gyöngybetétes süvegét –
 minden díszét helyén viselte!

Förláll s elindul Ninszun úrnő, föllépdél a magas lépcsősor
 kőfokain, a függőkertek és teraszok emelkedőin,
 megy sietve, míg el nem éri a lépcsők és teraszok föntjén,
 a főhelyen Samas oltárát, melyen égő áldozatokkal
 engesztelik a tüzes istent. Ninszun úrnő is odajárul,
 szent magvakat szór a parázsra, s így kiált, kezét fölemelve:
 „Nyugtalan szívvel verted őt meg, zsákmányra éhes büszkeséggel,
 mely a világ fölött kerengve, éles szemmel lesi a prédát.
 Most is nagy útra ösztökéled, Humbaba táborhelye ellen,
 ki a cédruserdő királya s nagyon messzire lakik innét.
 Vele fog a fiam csatázni, Gilgamest vesztésére küldöd,
 olyan földre, melyet nem ismer, olyan harcba, melyet nem vitt még
 s én gyászolom, amíg távol van, míg a halál feszített ijjal
 les ki reá a cédruserdő fái közül, Humbaba ordas
 őrzőinek dárdahegyéről... Samas, nagyúr, én sírok addig
 és gyászolok, hamuban ülvé, míg fiamat, a nyughatatlan
 hős Gilgamest, vissza nem hoztad...
 Ajához, a kegyes arához, szólván szólok, könyörögvén könyörgök:
 járuljon, Samas, trónusodhoz, szószólója légyen előtted!
 Te kísérd a veszélyes úton, te légy mellette napvilágnál,
 Aja pedig nyugalmas-biztos éji táborba elvezesse!”

Ellobogván szent tűz, imádság, Ninszun az oltárt odahagyta
s Enkidut szólítá, eképpen kérlelvén meg a párdücléptűt:
„Enkidu! Ha nem szakadtál is ölemből – éppenúgy szeretlek;
fiam testvéred s anyád lettem én: Gilgamesssel egyenlő vagy
szívemben!
Enkidu, őrizd fiamat! Hozd vissza épségben a királyt!”

Hallván Enkidu az úrnő beszédét, szóval mondja, fölfeleli
Ninszunnak:
„Királyasszony, Gisért ne aggódj! Visszahozom épségben a
királyt!”

NEGYEDIK TÁBLA

A cédruserdőhöz érkezett a két merész bódító – útjukat gyors menetben tették meg. Az erdő kapuja előtt mindketten biztató szökeket szóltak: innen már az ellenség földjén, céljuk térein járnak. Az események pontos menetét a töredékes szöveg homályban hagyja, de az kitűnik, hogy Enkidut újból elfogta a kétségbeesés. Bösz bölényként szökött az erdő kapujának, még kibívóan ordított is a messzeségbe, a finoman balló Humbabához, de karja megsebesült. Gilgames azzal biztatja, hogy meggyógyul, hogy most már úgyszólván fogynak, és ha meghalának is, immáron övé a vágyott dicsőség. Óvatosan folytatják útjukat, Humbabához közeledvén.

*Gilgames és Enkidu útjáról és megérkezéséről szól az
újasszír tábla:*

Útnak eredtek, gyors irammal, hús mérőföldig meg sem álltak,
akkor kardjukat földbe szúrták, s tarisznyát bontva, megpihentek.
Harminc mérőföldnyi járőföldre éj lépte be őket – ledőltek.

Egész nap ötven mérőföldnyi utat tesznek meg, csodaképpen.
Másfél hónapi járőföldet három nap alatt járnak végig.
Napnyugta előtt kútat ásnak – hús vizét Samasra köszöntik.

A cédruserdő kapujában szólott Enkidu Gilgameshez:
„Hős barátom, emlékezzél hát: miként határoztál Urukban?
Várja jöttöd a cédruserdő! Hágj föl a cédrushegyre bátran!
Ne feledd, hogy te Gilgames vagy, Uruk sarja, királyi ember!”

Bátorodik Gilgames szíve Enkidu szájának beszédén,
rég szándéka új lobot vet, kiáltván kiált barátjához:
„Hágj föl mellé, sebtén ragadd meg! Hamar, hogy el ne
meneküljön!
Surranj a fák törzséhez bújva, közelíts hozzá – és ne féljél!
Ha sikerült már megragadnod, tépd föl hétszeres védőburkát,
de vigyázz – ha e g y e t leszaggatsz, h a t marad még mindig
alatta!”

Mint veszett bölény, úgy szökött fel, bömbölve a kapunak ugrott,
körülnézett veszett bölényként s az erdő őrért szólítgatta,
Humbaba nevét kiáltotta, Humbabát hívta hangos szóval.

Szóra nyitva száját, eképpen szólott Enkidu Gilgameshez:
„Ne menjünk tovább, ó, barátom, ne menjünk az erdő szívébe!
Karom súlyos sebet kapott, midőn a kaput döntögettem!”
Szóval monda, fölfelelé Gis, barátja, Enkidu szavára:
„Egy-testvérem, miért csüggedsz el? Miért sírángozol gyerekként?
Mindet megtettük már az utat – s a cél előtt, te visszalépnél?
Ismered hiszen jól a harcot, eleget forogtál csatákon,
szembenéztl sűrűn halállal – érintsd meg köntösöm s ne félj hát!
Felejtse el a halált egészen, bátran lépjen a kapun keresztül!
Elmúlik a fájás karodból, hasogató sebed beforrad!
A cél előtt erőd feszüljön, a cél előtt szíved lobogjon!
Az erős férfi, a megfontolt, előlhalad körülfigyelve,
óvja magát, nem gyávaságból, de hogy hadi célját elérje!
S ha mégis ott-veszne a harcon – örök nevet szerzett magának!”

A zöldbe-borult hegyen átjutottak.
Szavaik csöndesek valának
s ők maguk is nagy csöndben lépegettek.

ÖTÖDIK TÁBLA

A tábla itt sem ép, de az események világosak. Humbaba legyőzéséről, a vállalkozás befejezéséről szól a szöveg, amelynek egyes részei egymástól jó ezer év vagy jó ezer kilométer távolságra készültek ugyan, mégis azonos mondafonálra fűződnek sorban.

Nagy utat kell még megtenniök, hogy szemtől szembe láthassák Humbabát. Gyorsan haladnak. Éjjel pihenőt tartanak. Három álom lép meg egymás után Gilgames. Mindháromra felriad. Elmondja őket Enkidunak. Az első álom Gilgamesre vonatkozik: azt jósolja, hogy éppen kerül ki a hadból. Enkidu biztatásnak érzi az álmot, de hogy pontosan mit gondol, csak a tábla törmelékei tudhatják. A második álom Humbabára és a cédrushegyre vonatkozik – Enkidu is így érti. A harmadik álmot Samas küldi Enkidu felől, Gilgames kérésére. Az álom ijesztő: vihar, halál, szörnyűség láttatnak benne: ez volna Enkidu majdani sorsa?...

Gilgames a párviadal előtt Samas segítségét kéri, érdemeire hivatkozván. A segítség: hatalmas nyolc szél Humbaba ellen – és az erdő őriása megrémül, alkudozni próbál; adná már a cédrust is, csak mentse életét. De nem alkuszik a két bős: megölik Humbabát. – Egy másik szövegezés Samas szeleit nem említi. A két barát először Humbaba pusztító ragyogását teszi ártalmatlanná, aztán őli csak meg Enkidu a Hermon s Libánon rémét, az erdő őrizőjét. Enlilt nemcsak ezzel, de az Anunnakik megsértésével is haragra ingerlik. Haditettük diadaljelét és zsákmányát: a kivágott cédrusokat az Eufrátesz szent vizén szállítják Urukba.

E tábla első töredéke az újasszír korból való:

Megtekintik a cédruserdőt, fölmérik hosszát, szélességét; föl sudarát a cédrustörzsnek, föl karcsúságát, vastagságát; megszemlélik a széles utat, az egyenes futású ösvényt; látják Irnini szenthelyét; a cédrushegy kékes kupoláját. A hegy előtt királyi-büszkén őrködik, egyenes derékkal a cédrusfa – királyi teltség! S királyi ujjongás az árnya!

A hettita fővárosban előkerült akkád tábla veszi át a szót:

Fölkerekedtek, útrakeltek – idő múltán pihenni ledőltek.

Álom folyta be Gisnek tagjait; riasztó álom fojtogatta.

Éjfélkor végetért az álom.

Álmát elmondja Enkidunak, nagy fennszóval ekként kiáltva:

„Barátom, nem te szőlítottál? Mi riasztott, mire ocsúdtam?

Kezeddel nem te érintettél? Mintha megráztál volna, úgy volt...”

„Barátom, másodszor is álmot álmodtam, rémest és ijesztőt:

ledőlt a hegy, amelyen álltam,

ledőlt és lábaimra omlott...

Rémületes fény lobogott föl...

Akkor egy férfiú jelent meg,

gyönyörű ábrázatú, szép járású...

Felém lépett, kivont a hegy alól,

vízzel kínált, nyugtatta szívemet.

Majd fölsegített s járni biztatott...”

Szóval mondja Enkidu akkor

Gisgammasnak, annak az istennek:

„Bizony, indulnunk kell, barátom!...

Most látom csak,

mennyire meghökkentő –

meghökkentő a hegy!

Minden csontomban félelem vacog!

A férfiú, akit álmodban láttál,
akit két szemed megpillantott:
a férfiú, aki megmentett:
jó hírt, szerencsés folytatást jelent!”

*Az álmot egy újasszír tábla is elbeszéli,
majd így mondja tovább Gilgames és Enkidu történetét:*

Szóval mondá Gis Enkidunak:

„Barátom, másodszor is álmot álmodtam, rémest és ijesztőt:
Nagy hegy csúcsán állottunk ketten; állottunk teljes dicsőséggel;
s egyszerre csak szörnyű robajjal mélybe zuhant a hegy
alattunk...”

Enkidu örömmel kiált föl: „Barátom, jót jelent az álmod;
Gilgames, jós-álmod szerencse; Gilgames, jós-álmod örömhír!
Az a nagy hegy a cédruserdő hegye – azt láttad elzuhanni;
az a nagy hegy Humbaba sánca – annak köve omlik alattunk...”

Elfoglaljuk a cédruserdőt, rajtaütünk Humbaba sáncán;
leverjük a bősz fejedelmet; holttestét a gyöpre kivetjük!”

Útnak eredtek, gyors irammal, hús mérőföldig meg sem álltak,
akkor kardjukat földbe szúrták s tarisznyát bontva, megpihentek.
Harminc mérőföldnyi járőföldre éj lepte be őket – ledőltek.
Egész nap ötven mérőföldnyi utat tettek meg csodaképpen.
Napnyugta előtt kútát ástak – hús vizét Samasra köszönték.

Gilgames fölhágott a hegyre s égő áldozattal adózott
a hegy istenének, kiáltván fennszóval az istent imígyen:
„Ó, hegy, jós-álmot hozz szememre: mutasd meg, mi leszen a
sorsunk?”

A hegy istene Enkidu felől mutatott álmot Gilgamesnek.

A következő, újasszír tábla Gilgames harmadik álmát írja le:

Mint aki mély iszapba hullott s testrészei sárba ragadnak,
úgy folyta be Gilgames testét az álom-sár, a nehezítő.
Második őrárat szakában, nyomasztó álmából fölébredt,
fölkelt, Enkidut megkereste s így szólott Gilgames a hőshöz:
„Barátom, nem te szólítottál? Úgy hallottam, nevem kiáltod!
Nem illeted vállam kezéddel? Úgy éreztem, költögetsz engem!
Vagy tán egy isten ment el erre s ő hajolt le, hogy fölriasszon?
Barátom, harmadszor is álmot álmodtam, rémest és ijesztőt:
az ég, mint megsebzett oroszlán ordított, hogy vére fagyott meg
az élőknek; a föld kiáltott, mintha iszonyú zuhanással
a poklok fenekére hullnék; a vihar keselyűin ülve
szállott fekete szárnycsapással a sötétség és bekerített.
Az éjjellé sötétült nappal sátorát villám hasogatta,
a fellegek megsűrűsödtek s halál hullott alá belőlük.
Azután a villám kilobbant s a magasból alázuhanant tűz
hamuvá hűlt a lábaimnál. Ezt álmodtam. Szívem barátja,
hős Enkidu, ülj ide mellém s mondd el, amit álomról gondolsz!”

Ismét a hittita tábla következők:

Gisgammass fejszét fog kezébe,
fejszével a cédrustörzshöz sujt.
Fölveri az erdei csöndet
a fejsze súlyos csattanása;
retten Huvava, talpra ugrik,
hánykolódik dühös haragban:
„Ki merészel földemre lépni?
Hegyeim fűvét ki tapossa?
Cédrusfám törzséhez ki sujtott?”

Szólott Gishez az ég napistene,
szólván szólott Samas eképpen:
„Menj közelébb!

Tőle csöppet se félj!
Menj közelébb, amíg eléred!
De házába, vigyázz,
ne lépj bel!”

Gyors patakokként zuhogtak alá
Samas igéi az égből.
Az ég napistenéhez, a legfőbbhöz,
Gisgammass így szólt szavával:
„Emlékezzél rá:
ama szent napon a városban
oltáraidat helyreállítottam!
Most én eléd, égi napisten elé, leborúlok.
Megtaláltam végre az utat.
Segíts a célhoz!”

Hajlik Gisgammass kérésére
nagy szíve az ég napistenének.
Szél támad, üvöltő, hatalmas,
metsző, vágó – Huvava ellen;
északi szél, sas-szárnyon szálló,
orkán kerekedik, forgószél,
viharos szél, izzó-szél, hideg szél,
minden-életet-elölő szél,
támad a szelek valahánya,
mind a nyolc szél üvöltve támad:
Huvavát szembe-hátba éri,
se té- se tovalépni nem bír –
meddő harcát ekkor föladjá,
Gisgammashoz ekkor imígy szól:
„Szolgád leszek, uram legyél te!
A növényeket, amiket ültettem,
egytől-egyig néked ajánlom.
Fogadd el mind a cédrusokat is,
vágd ki őket s építs házat belőlük!”

Szóval mondja Enkidu Gisnek:
„Mely szavakat szólott ez?
Ne hallgasd meg!
Oltsd ki életét!”

Akkor hát fejét vették Huvavának.

Az óabilóni tábla így mondja el a párviadal történetét:

Szóval mondá Gis, mondá Enkidunak:
„Ha megérkezünk, ha lesujtunk,
kardunk vasától föllángol s kiálszik
a varázslatos fénysugárzás
és vele-hal a ragyogás is!”
Enkidu ekként felelt Gisnek:
„Bölcs példaszó:
»Aki a kotlóst befogja, bírja mind a csirkét!«
A varázslatos fénysugárzást
hagyjuk későbbre, úgy bolyong majd
anyavesztetten, mint a csirke,
bolyong csipogva, egymagában!
Azt mondom, hogy a fővel végezz –
tagjai úgysem élhetik túl!”

Meghallgatta Gis e beszédet,
fejszét ragadott kezébe,
törét öve mellől kirántá.
Gyors csapással nyakához vágott,
másodszorra Enkidu sujtott,
harmadszorra Enkidu sujtott –
Huvavát földre terítette.
Harsant a csönd, az ijedelmes,
kővé dermedett a rokonság:
atyafiuk oda – halott Huvava!

Kétszer két órányira hallik,
mint jajgat-kesereg a cédrus:
Enkidu Huvava fejét
mellőle ütötte a porba
s körülötte vágja ki majd
a sátor-lombú erdőséget.
Enkidu kardjának vasától
az őriző feje legördült:
nem él már, akinek szavára
megremegett Hermon s Libánon –
halott Huvava, haragjától
nem kell félniök a hegyeknek,
halott Huvava, mostan immár
a nyugtalan szirt megnyugodhat!

Huvavát számos őriző,
a varázslatos fénysugárzás
vigyázója követte még –
Enkidu mind levágta őket!
Ezek hétszeres halált halván –
nyolc sékel súlyú hálót és tört,
nyolc sékel súlyú holmit vett le
barátja válláról, eképpen
könnyítve annak terhelésén.

Föllelte s megnyitotta az Anunnakik lakóhelyét is.
Majd a Gis döntögette fáknak rönkjeit ásta ki a földből.

Szóval monda Enkidu Gisnek:
„Isten-ember, öld meg hát, a cédrust, az isten-fát!”

Az Eufrátesz szent vizéhez legörgették a cédrust,
az Eufrátesz szent vizén leúsztatták a cédrust.

HATODIK TÁBLA

Urukban nyugalom helyett újabb vad kaland várja a két bajnokot, ezúttal Istár miatt. Az istennő meglátta Gilgames délceg szépségét, amikor a hős a forrásnál mosakodott, s szerelemre lobbant Uruk királya iránt. Csábítja Gilgamest minden földi jóval, de ő nem enged, sőt merész biztonsággal még szemére is veti a parázna istennőnek mindazt a gonoszságot, amit unt szeretőivel elkövetett. Istárt sérti a nyers beszéd, bosszút esküszik Gilgames ellen. Anut kéri, teremtsen egy hatalmas bikát, amelyik majd megöli a dacoló hőst – s ha nem terem, Istár lemegy a holtakhoz, az élők ellen vezeti őket. Anu fél, hogy Gilgames miatt a többi ember is elpusztul, de Istár, aki istennője nemcsak a szerelemnek, de a szaporodásnak, termékenységeknek is, megnyugtatta.

Az égi bika Urukban mindenkit megrémít, csak Gilgames és Enkidu mer szembeállni vele. Hosszú harc után megölik a fenevadat. Istár kétségbeesetten átkozódik; Enkidu fenyegetésként, arcába vágja a bika kitépött hímtagját: vigyázzon, még ő is pórul járhat!

A nép gondtalanul vigad a tetem fölött: a bika szarvát Gilgames győzelmi jelként viteti atyja, Lugalbanda templomába.

Csak Enkidu nem nyugszik ezen az éjszakán: riasztó álmok fojtogatják.

Újasszír szöveg szól Istár és Gilgames viszályáról:

Mosakodik tetőtől talpig, tisztálkodik forrás vizében,
hosszú haját végigsimítja, megfésülve vállára ejti.
Ledobja a bevérzett golycsot, fölveszi a patyolat-inget,
ünneplőjét fölébehúzza, kendőket köt keresztbe mellén,
koronáját fejére tűzi, kendőket köt keresztbe mellén.

Meglátja őt felséges Istár s szépségétől gyúl szerelemre.
„Szeress engem, ó, hős Gilgames! Élünk férjként és feleségként!
Tiéd legyen ölem gyümölcse, enyém legyen ágyékom magva!

Aranszarvú s drágakövekkel kirakott gyors harciszekéren
tér sz meg hozzám majd a csatából s amikor a házba beléptél
füstölőmből királyi cédrus részegítő illata csap meg!

Amikor a házba beléptél, eléd jönnek a trónon-ülők:
király, herceg, sok-sok hatalmas alázkodva lábához omlik
s ételt, italt s drága kenettel töltött kancsót raknak elébed.

Kettősöket ellik juhnyájad, hármasokat kecskéid nyája,
hátas szamarad öszvérekhez, hátas öszvéred elefánthoz,
paripád a sebes szélvészhez hasonlít majd – csak szeress engem!”

Felel erre dicső Gilgames, a hős bajaok szólal eképpen:
„Amit ígérsz, tartsd meg magadnak! Elég nekem az is, amim van!
Elég nekem az ünneplő ing, elég nekem a drága kendő!
Ételt s italt se osztogasson király s herceg – van nekem bőven!
Király-módon eszem naponként, isten-módon iszom naponként!

Olyan vagy, mint a nyitott ajtó: minden kis szél verdesi sarkán.
Olyan vagy, mint a rozzant kastély: keresztülfúj rajta az orkán.
Olyan vagy, mint az elefánt, ha kötélhálóját elszakítja!
Olyan vagy, mint egy zsák szurok, mely a szolga vállát meghajlítja!
Olyan vagy, mint a lepecsételt tömlő: vízed szomjat nem olthat.
Olyan vagy, mint mészkő-alapzat: nem bír sz te meg

márványfalakat!

Olyan vagy, mint a lopott jászpis: veled senki nem dicsekedhet!
Olyan vagy, mint a szűk cipellő: elátkozott mind, aki fölvetett!
Volt-e férjed, kit nem hagytál el? Volt szeretőd, kit nem csaltál
meg?

Volt egy is bár, ki nem ment tönkre azok közül, akik szerettek?

Tammúznak, a szerelem ifjú, nap-homlokú szép istenének,
– ő vont magához legelőször – csókjaiért mivel fizettél?
Sok éven át búsult miattad, sírt érted a megcsalt szerelmes!

S a második? A tarkatollú? Gerjesztetted vad szerelemre,
hogy ész nélkül rohant utánad s szárnyát törted, mikor elért már!
Megrokkanva bolyong az erdőn s ezt kiáltja: »Eltört a szárnyam!«

Szeretted a hímoroszlánt is, mégis hétszer és újra hétszer
– hadd kínlódjék – verembe csaltad!

S nem ostromoztad-e halálra a tüzes mént, a harcra szomjast?
Előbb kéjre gyújtottad testét, azután a hátán termettél,
hét s újra hét mérföldre űzted s végre mikor egy tiszta forrás
elé rogyott, hogy oltsa szomját – ivóvizét is fölkaavartad!
Idős anyja, Szilili nénő, azóta is zokogva átkoz.

Hát a pásztort, a szelid őrzőt, aki hamut szórt lábaidhoz,
aki naponként gödölyécskét áldozott föl tiszteletedre,
miután kedved betöltötte, nem változtattad hímfarkassá?
Rémült nyája futott előle, furkósbottal kedvelt bojtárja
zavarta el és hű kutyái megsabták bundáját uruknak.

Isullánu, atyád kertésze, kedvedbe járt, (úrnője voltál!)
virágokat szedett csokorba, asztalodat földiszítette,
de te rá is szemet vetettél s csábígtattad ilyen szavakkal:
»Isullánu, ó, Isullánu, öntsd át belém férfi-erődet!
Jer, lakjál jól, egyél-igyl csak, hogy jobban győzd, ha majd velem
hálsz!«

Fejet csóvált s így szólott akkor Isullánu, a derék férfi:
»Mit követelsz tőlem, te úrnő? Vajjon anyám nem süttött-főzött
otthon nekem, egyszem fiának? Mire való az olyan étel,
melyből erő helyett romlását, gyászos végét eszi az ember?«

Meghallgattad ezt a beszédet s haragod a kertészre lobbant:
vergőlődő, vak denevérré változtattad szegényt legottan.

S most én kellek, engem kívánnál? Látom is már, mily sorsra
juttatsz!”

Így Gilgames. Hallgatott Istár s midőn a hős elkomorodva
befejezte vádló beszédét, az istennő szörnyű haraggal
sarkon fordult és meg sem állott, míg el nem érte apja-anya
téglafallal körülkerített, soktornyú égi palotáját.

Elébe jött Anu, az isten, elébe jött Antu istennő.
„Atyám – szólott Anuhoz Istár – meggyalázott engem szavakkal,
sértett mezítlen, nyers beszéddel, viselt dolgaim fölnagyítva,
szíven talált Gilgames engem – kérlek, büntesd meg őt e bűnért!”

Szóra nyitva fölséges száját, szól Istárhoz Anu eképpen:
„Bizonyára magad idézted fejedre a Gilgames átkát!
Ezért sértett meg durva nyelvvel, ezért talált beszéde szíven!”

Felelt Istár Anu istennek, atyjához a leány így szólott:

„Mindenható! Teremts lángokból s a fekete vihar szeléből,
földrengésből és jégesőből s mindenből, ami veszedelmes
egy nagy bikát: szügye bozontos s hatalmas legyen, mint a hegység,
négy lába, mint négy márványoszlop, homloka, mint a bazaltszikla,
szeme villámokat lövelljen, szarva az ég vásznába szúrjon –
ezt a bikát arra neveljük, hogy a sértőt agyontapossa!...
Tiltakozol? Fejed csóválod? Nem ily véget szánsz Gilgamesnek?
De tudd meg: ha kíméled őt és nem bünteted vétkét halállal,
lemegyek az alsó kapukhoz, melyek a holtak birodalmát
rekesztik el s betöröm őket... Földre hullik a meglazult zár,
csikorogva fordul a sarkán és kinyílik a kapu szárnya!
S előtódul fehér lepelben, merev karját előrenyújtva,
a nyelvetlen, a néma tábor, üveges szemét rám mereszti
s én vezetem: föl, föl, a fényre, a föld virágzó fölszínére!
Utánam a kiehézt had, csattog a sok elsárgult fogsor:
ezek fölfalnak minden élő, zabálják a friss csecsemőhúst,
leharapják a duzzadt emlőt, melyből a tej állukra csordul,
nem marad e g y a n y a s e g y gyermek, kinek éhségük
megkegyelmez
s a férfhúst, a mámorítót, ezek dülledt szemmel zabálják,
kiszívják a vitézek vérét, rostjaiktól erőre kapnak,
hogy a végén ez árnyék-testek, e hústalan-vértelen vázak
élőbbek lesznek, mint az élők...”
Ijedten állt ott Anu isten s imígy szólott a bős Istárhoz:
„Mit követelsz, fenséges lányom? Az a bika hét évre minden
kalászt fölfal! Mit adsz a népnek? Gyűjtöttél-e már elegendőt?
Gabonamag, gyümölcs elég-e? És széna az éhes baromnak?”

Mosolyog a ravasz istennő, nyájas hangon nyugtatja Anut:
„Atyám, máris gondoltam erre! Számlálhatatlan asztagokba
gyűjti a nép az évi termést, olyan gazdag volt aratása!
Hadd jöjjön a hét szűk esztendő! Egyetlenegy ember se hal meg,
egyetlenegy barom se pusztul éhség miatt, ezt megígérem!

Anu atyám! Egy fiatal bikát,
bátrát, erőset, hathónaposat
teremts elő s kötelét add kezembe!”

Hallván Anu ezt a beszédet, megteremté az ég bikáját –
a bikát a földre leküldte, küldé Uruk városa ellen.

.....
Harmadszorra Enkidura rohant, öklelő homlokát nekiszögezte;
ám Enkidu ravasz csellel kitért, félrehajolva a döfés elől.
Majd szilajon felszökött s megragadta szarvánál fogva az égi bikát:
a bika véres tajtékat fűtt Enkidu arcába és farkbojtjának
e g y csapásával messzire-vetette.

Szóra nyitván száját, eképpen szólott Enkidu Gilgameshez:
„Mily ékes nevet, milyen szép hírt szerzünk fenséges barátom,
magunknak,
ha most e bős bikát lebírjuk!”

Ott Gilgames, erőnek erejével rugaszkodván, rontott bikára
s oly hatalmasan ragadá meg, hogy a beste mozdulni sem bírt.
Gis az állat inas nyakát megmarkolta füle tövéén.

.....
Miután a bikát megölték s alábbhagyott szívük haragja,
Samas elé járultak s mint két édes testvér, egymást karolták
s az isten lábához leülve, dicséretet mondtak Samasnak.

Istár pedig bősült haraggal rohant elő s a bekerített
Uruk falára hágva, szörnyű átkot szórt Gilgames fejére:
„Jaj, Gilgamesnek, aki engem durva beszéddel meggyalázott;
aki az ég roppant bikáját kegyetlen vasával megölte!”

Hallván Enkidu e beszédet, a bika tetemére rontott:
hímveszejét tőből kitepte, s az istennő arcába dobta.
„Veled is – úgy mond – azt tehetném, amit tettem e szörnyeteggel!
Ugyan földhöz szegezhetnélek! S beleit karjaidra kötném!”

Istár a templom leányzóit s a papnőket a falra hívta
és a bika teste fölött sirató-éneket parancsolt.

Mívesek gyűlnek a tetemhez, Gilgames hívta össze őket;
értelemmel és tudománnyal teljes mívésesek tapogatták
a bika szarvát s megdicsérik! Harminc font súlya egynek-egynek
s két ujnyi tokja szélessége!

Hat vödör olajat – a két szarv öblében ugyanennyi fért el! –
Lugalbanda szent templomába vitet Gilgames áldozatként,
hálából őrző istenének. . . S függeszteté a szarvakat
az isten ágyas-kamrájának arannyal megbélelt falára. . .

Az Eufrátesz szent vizébe alámerültek s megtisztulva
a harci szennyől-verítéktől, városukba, a bekerített
Urukba tértek – rúdra kötve mutogatták a büszke zsákmányt!

Összeverődik férfi-, asszony- és gyereknépség zsivajogva:
kísérik a hazatérő két hős bajnokot utcák során, föl
a fényes oszlopokon nyugvó palota erős kapujáig.

Gilgames a küszöbön állva, így kiált a rabszolgánökhöz:
„Férfiak között ki a legszebb? Hősök között ki a legbátrabb?”
„Gilgames! Ő a legbátrabb hős! Enkidu! Ő a legszebb férfi!”

Örömnépet ül a város. Üstdob döndül, flóta rikoltoz. . .
Éj közepén szűnik a láрма; nyugosznak fekvőhelyre dölve.

Enkidu is elalszik, ámbár rossz sejtések nyugtalanítják.
Riasztó álom-indák kúsznak torka felé s ő fuldokolva,
panaszos kiáltással ébred. Ijedten keresi szemével
Gilgamest, a nyugodtan alvót s fölébreszti testvér-barátját:
„Fivérem, mondd, mivégre gyűlnek a komor istenek tanácsba?”

HETEDIK TÁBLA

Enkidu álmában az istenek tanácskozását hallja: Enlil, Samas, Anu és Éa vitatkoznak. Anu jogtalannak tartja, hogy a két hős a céd-rushegyre bágott, megölte Humbabát, elpusztította az égi bikát: büntetésül meg kell halnia egyiküknek. Enlil úgy ítél, hogy Enkidu haljon, aki a gyilkosságot véghezvitte. Samas védelmébe veszi Enkidut: ő parancsolta Humbaba megölését, ártatlanul halna Gilgames barátja! Véleményét elutasítják, s neki magának is szemére vetik, hogy az ember védelmére kel.

Enkidut rémület tölti el, halálfélelem fojtogatja. Keservében a tetteit számlálja elő, okát keresvén: miért is éri a büntetés? A kaput, Humbaba erődjének kapuját okolja, az sebesítette meg, bánja is már kíméletét iránta. Indulatosan elátkozza a kaput. Hallván az átkot, Gilgames hősi könnyekre fakad, vigasztalja barátját, megígéri, hogy Enlilhez könyörög majd életéért. Enkidu régiebb okot is talál: az örömlány, az Istár-papnő szerelmét – az tette őt emberre, az hozta a városba. Iszonyú átkot mond a lányra. Samas azonban inti Enkidut: vajon nem a lány érdemből jutott-e neki Gilgames barátsága, a dicsőség, a hírnév, vagy hát nem Gilgames tette őt Uruk második emberévé? . . . Enkidu még az új folyamán megnyugszik; átkát is visszavonja: hadd legyen boldog, szeretett az örömlány.

Sorsát ezzel sem háríthatta el: újabb álmában keselyű hátán a holtak országába repül. Ébredésekor már beteg, s napról napra betegebb lesz. A tizenkettedik napon magához hívja Gilgamest. Elbúcsúzik testvér-barátjától.

Megint a bettita táblát olvassuk:

Pitymallatkor
szóval mondja Enkidu Gisgammasnak:
„Álmat láttam ezen az éjjelen:
az ég magas termében Anu, Enlil,

Éa és Samas tanácskozni gyűltek.
 Szóval szóla Anu Enlilhez:
 »Az ég bikáját is leszúrták,
 agyonütötték Huvavát is,
 mindezek miatt egyikőjük
 halálnak halálával haljon!«
 Enlil szavát imígyen szabta:
 »Kettőjük közül Enkidu haljon meg,
 Gishgammas éljen!«
 Mondja mostan az ég napistene,
 szóval mondja, fölfeleli Enlilnek:
 »Nem az én parancsomra ölték-é?
 Az égi bikát s Huvavát legyőzni
 én bízattam kettejüket föl –
 és most miért Enkidu haljon?«

Dühödve válaszolta Enlil
 Samasnak, az ég napistenének:
 »Szégyen, hogy te,
 mintha barátja volnál egyiküknek,
 védeni őket naponta leszállasz!«

Leborult Gishgammas elé Enkidu s lábát átölelte.
 Gis torkát sírás fojtogatta,
 könnyei arcára peregtek.

Szólott Enkidu Gishgammashoz:
 „Szerető felem, egy-testvérem, véremnek drága vére!
 Megyek a halál szelleméhez,
 mögöttem a kapu bezárul.
 Egy-testvérem, nem látlak soha többé!”

Enkidu, fölemelve szemét,
 az értelmetlen ajtóval beszélget,
 értelme-nincs erdei fával.
 Szól érthetetlenül, zavartan,
 ember-szóval beszél az ajtóhoz:

„Halljad, értelméd-nincsen ajtó,
 értelem nélkül szűkölködven!
 Kétszer húsz óra járóföldre
 választottam meg én a fátat!
 Mekkora út, mennyi törődés,
 míg a magas cédrushoz értem!
 Párja annak sehol nem termett,
 keressék bár egész országban.
 Hetvenkét öl magassága,
 huszonnégy öl szélessége...
 Ajtó, pántjaid, eresztékeid
 ezüsttel vertek, arannyal szerzetek:
 híres-neves nippuri mester
 remekelte zárad, sarokvasad!
 Mégis, ajtó, ha idején tudom,
 hogy romlást hoz fejemre a te fád;
 hogy ez a te szépséges tested
 testemnek gyászos pusztulást terem –
 fejszémet ráemeltem volna,
 nádcsovával gyújtottam volna meg!...”

Az újasszír tábla így szövi tovább az elbeszélés fonalát:

„A kapuban bizony megálltam, Humbaba híres kapujában:
 »Kapu, napjaid most betelnek: oszlopod földbe szúrt hegyéig,
 utolsó szögig elátkozlak... A király, ki majd jó utánam
 ajtószágodat összetörje, kapuságodat összezúzza;
 az isten, ki majd jó utánam, sarkaidból vessen ki téged!
 Változtassa nevem nevére, sarkaidból vessen ki téged,
 tépje ki oszlopod tövestül, vessen ki a gyöpszélre téged!
 S gyorsan, sietve teljesedjék a szám-reádszórta sok átok!«”

Hallá Gilgames e beszédet s könnyei nyomban megeredtek.
 Szóra nyitva fölséges száját, Enkiduhoz eképpen szólott:
 „A bekerített, messze-híres Uruk derék lakói közül,

miért, hogy éppen a királynak fejében forog fura átok?
 Mi lelt, barátom? Mért súg szíved nyelvednek ily különös szokat?
 Ijesztő volt álmod? Valóban! De ijedtséged még ijesztőbb!
 Ekkora félelem nem illik az álomhoz, ha mégoly ritka,
 különös bár! Ajánlanám, hogy a félsz helyett inkább fohászkodj!
 Egészségedért, jó barátom, fohászkodj – erre int az álom!
 Én magam is, templomba menvén, imádkozom az istenekhez!
 Gyógyulásodért könyörgök majd, isteneid nevét kiáltom!
 Enlil, a nagy istenek atyja, segítsen rajtad, arra kérem!
 Képed mását szoborba öntik sáfrány-fényű, súlyos aranyból;
 nem sajnálom a mivesektől garmadáját a sáraranynak!
 Kívánnám, hogy a jövődőlés ne a párharc ígéje legyen,
 mert jaj, az egyszer kimondott szó soha többé nem semmisül meg!
 Barátom”

Szóra nyitva száját, imígyen szólott Enkidu a vadászról:
 „Gazdagságát Samas pusztítsa el, ifjúságát Samas hervassza meg!
 Bemocskolt legyen társai szemében – lába nyomából fürtelem
 fakadjon!

Kivetett csapdái elől messzire meneküljön mind a vad!
 Egyetlen egyszer, soha ne legyen életében, hogy vágya teljesednék!”

Dühében ütven önnön csípecjére, szólván szólott a leányzóhoz is:
 „Most elátkozlak, te leányzó! Tönkretévöm, most elátkozlak!
 Mindörökké az utca legyen lakóhelyed, falak tövében,
 kerítés árnyékában éljél! Soha ne találj nyugodalmat,
 sárncéz tested ne pihenjen; szekerese ostorhegyétől
 serkenj talpra hajnali órán s éj közepén durva rugással
 részeg ébresszen ölelésre . . . Légy átkozott, mert megigéztél,
 mézes szóval elcsalogattál barmaim mellől, a mezőről,
 idegen földre, városodba: sáncok, falak szűk gyűrűjébe . . .”

Hallván Samas ezt a beszédet, lekiált az ég udvarából:
 „A leányzót, ki enni szerzett királyi ételt asztalodra,
 a leányzót, ki inni szerzett isteni italt asztalodra,
 a leányzót, ki Gilgamesnek barátságát szerezte néked,
 miért átkozod a leányzót?

Gilgames fivéred, barátod; drága kenetet, drága kelmét,
 arannyal vert, bíborral bélelt nyugvószéket és szépen metszett
 edényeket kaptál kegyéből, mindenben kedvedet kereste;
 a föld királyai csókolják lábaidat s szolgálatodra
 rendeltettek ki mind a népek . . . Miattad sír Uruk lakója,
 miattad jajgat szívettépő, csillapíthatatlan jajgatással,
 téged sirat, miattad gyászol szertartással, szomorú gyásszal –
 Gilgames is teljes szívéből, gyászban jajgat majd temiattad,
 mint párját vesztett hím-oroszlán, ordítózva rohan alá s föll!”

Enkidu, éles fájásokkal,
 egyedül, álmatlanul fekszik.
 Elmondja súlyos gondjait,
 éjjel barátjának beszéli.

Újasszer szöveggel zárul Enkidu haláltusájának leírása:

„Gilgames, szeretett barátom, szörnyű álmot láttam az éjjel:
 Egyedül állottam a földön, vihartól vemhes éjszakában
 s hirtelenül mellettem termett valami élő: félig ember,
 félig saskeselyű . . . Ijesztő karmait felém feszítette.
 Majd reám fűtt s keselyűszárnyak sarjadtak nyomban karjaimból.
 »Kövess engem, úgymond, kövess hát! Irkalla hajlékába szállunk!
 A sötétség házába szállunk! ,Soha-vissza' úton röpülünk!
 A házat, azt az éjsötétet, nem hagyja el többé, ki egyszer
 magas küszöbét átalálta. Fény nélkül él, öröm nélkül él
 a halál háza, vaksötétben imbolyognak ott-lenn az árnyak,
 port isznak és agyagot esznek. Fény hozzájuk soha nem ér már.
 sötétben, vaksin imbolyognak, tollruhát viselnek az árnyak!«
 A por házában, sötét rajjal, tollruhásan, vak madarakként
 imbolyognak elő a holtak, fölborzolt tollú madarakként . . .
 A por házában jogarokkal, palástokkal és koronákkal
 vastagon borítva a padló . . . Agyagot esznek a királyok,
 port isznak ama fejedelmek, kik a világot leigázták . . .

A por házában szűz és ringyó egyugyanazon padkán görnyed;
 részegesek és bornemisszák, szolgák és papi fejedelmek,
 tudós bölcsek és eszelősök osztályostársak a halálban...
 A por házában él Szumukán; Etana is e ház lakója;
 Ereskigál, a tollruhájú királynő országol az árnyak
 fény-nem-járta, öröm-nem-látta, koromsötét birodalmában...
 A por házában, sötét rajjal, tollruhásan, vak madarakként
 imbolyognak elő a holtak... Könyvre hajolva áll előttük
 Bélit-széri, az írnök-asszony s számadásukat törli-rója...
 A por házában, mikor engem megpillantott, magához intett,
 magához intett és a könyvbe nevem jeleit beleróta.

Barátom, im, kancsóm betellett: túlsorduló csöppje lehullik
 s lehullok én is, földre hullok... Te, aki velem vándoroltál
 s társam voltál annyi veszélyen, egyedül maradsz nemsokára...
 Az álom, melyet megálmodtam, sorsomat gonoszul befonja!"

S ama napon, melyen az álmot látta, sorsa máris betellett.

Fekszik Enkidu holtraváltan, testét fájások hasogatják;
 fekszik Enkidu holtraváltan, nem múlik el, újul a fájás.
 Nem múlik egy napig, kettőig; háromig se, négyig se múlik;
 ötöd-hatodnapon nyilallóbb; heted-nyolcadnapon keményebb;
 kilencednapon húsbavágóbb, tizedik napon csontbaszúróbb;
 tizenegyediken tüzes vas, tizenkettediken jeges kő...
 Előhívhatja hű barátját, Gilgamest, s így búcsúzik tőle:
 „Gonosz rontás szállott meg engem, azért kell vesznem

nyomorultul!

Ágyban rothadok el, barátom – ne úgy sirass, mint azt, ki harcban,
 méltó ellenfél fegyverétől találva, hullott le a porba.
 A küzdés elől meghátráltam: kétes halál lesz hát a bérem!
 Pedig csak az boldog s szerencsés, aki fején büszke sisakkal,
 karján vassal, karddal kezében, harcmezőről jut odatúlra!"

Amikor pitymallani kezdett,
 bordája görcsét hős Samas kioldá –
 szíve haragja tovaszállott...

Enkidu a leányzóhoz
 szólott újból, tiszta szóval:
 „Aki megkíván, térjen vissza
 messze újtjáról közeledbe
 s a hozzádtérő elpihenjen!
 Királyok, hercegek, vezérek
 szeressenek téged, örömlány!
 Combodra ráverni tenyérrel
 soha, senki ne vetemedjék.
 Megpillantván, szakálla szálát
 húzogassa a vén miattad;
 a fiatal meg jó szorosra
 kösse derék-övét, szemed hogy
 rajt megakadjon!
 Ajándokul lápisz-lazulit és
 arany-ékszert rakjanak lábaidhoz!
 Átkozott légyen az, aki bemocskol –
 kincseit, házat tűz eméssze!
 Az isten színe elé, szentélyébe
 papja mindenkor bebocsásson!
 Elhagyatott légyen miattad
 a hét gyermek anyja, a fő-feleség
 és az özvegy is!"

NYOLCADIK TÁBLA

*Enkidu meghalt. Gilgames siratót mond barátja fölött. Szeretetét önti
 búcsúszavaiba; büszkeségét a közösen szerzett dicsőség fölött, fájdalmát,
 hogy társának meg kellett halnia. Gyászt rendel el, a véneknek is sirást
 parancsol. Halotti áldozatot mutat be Enkidu tisztelőire.*

Gilgames siratóját újasszír tábla őrzi:

Amikor föltetszett a hajnal, Gilgames ily szavakat mondott:

„Enkidu! Apád vadszamár volt, anyád meg, úgy lehet, gazella – ez ékes-farkúak, e büszkék teremtetek és ők neveltek, ők és a sivatag bikája kísérték minden legelőkön.

Sirassanak a megjárt utak, a meredek hegyi csapások,
a cédruserdő ösvénykéi – sirjanak, zokogjanak érted!
Sirassanak a bekerített Uruk vénei, akik egykor
kinyújtott karjuk áldásával kísérték az útrakelőket!
Sirasson meg a zöld mező is, anyádként gyászoljon, sirasson!
Sirassanak a kősziklák is, amelyek látták vonulásunk!
Sirasson a tigris, oroszlán, párduc, vadmacska és hiéna,
medve, vadbívaly, szarvas és őz, sirasson a kőszáli kecske,
a kormos-szarvú bika – erdő-mező vadja sirasson!
Sirasson az Uláj, a vad víz, melynek partját együtt tapostuk!
Sirasson a bő Eufrátesz, melyből tömlőnk vizet merített!
Sirassanak a messze-híres, bekerített Uruk vitézi –
ők látták, amint a határban a támadó bikát megöltük.
Sirassanak a hírvivők, kik Eriduba futtak neveddel!
Sirasson a nádszál – vízében naphosszat híredet susogta!
Sirasson a szántóvető – gabonát rejt majd a sírodba!
Sirasson a pásztor – vajat rak tested alá a temetéskor!
Sirasson a sütő, ki szádhoz a sírban frissen sült cipőt tesz!
Sirasson a szerelem-papnő, ki drága olajjal bedörzsöl!
Sirasson házad gondnoka, ki pecsétgyűrűidet őrzi.
Sirjanak nővérek, fivérek – ezek megtépve dús szakálluk,
azok hajuk zuhogó fürtjét sírod fölött tőből lenyesve!

Siratlak a réten jártamban, anyád-apád helyett siratlak,
sírok, jajgatok – hej, vitézek s Uruk vénei, halljátok csak!
Enkidu, egy-felem, fivérem – őt siratom, miatta sírok,
jajgatok, mint siratóasszony, zokogok keserves-szünetlen.
Mintha oldalam ékességét, jobb-karom legfőbb bizodalját,
övem törét, arcom rostélyát, ünnepi ruhám drága csatját
orozták volna tőlem el, most úgy élek én Enkidu nélkül!

Barátom, jófutású öszvér, vadszamara magas hegyeknek,
szívem barátja, párducléptű, vadszamár, jófutású öszvér!
Együtt jártunk a nagy hegyen túl, az égi bikát megkörtöztük
s szarvát fogva, fejét levágtuk. Humbabát is, a cédruserdő
fejedelmét, harcban levertük s gazdag zsákmánnyal tértünk vissza
a hegyen túli tartományból. Hős Enkidu, szívem barátja,
milyen álom béklyóz, felelj hát! Milyen sötétség hullt szemedre,
milyen süketség dőlt füledre, hogy csak fekszel s nem mozdulsz
többé?

Megérintem szemed – nem néz föl!
Megérintem szíved – nem dobban!
Mint fátyolába a menyasszony – talpig halálba burkolózol!
Sasként örködöm, ládd, fölötted, oroszlánként járok alá s föl,
nőstény-oroszlánként kerengek, kitől kölykeit elrabolták.
Gyászomban tövestül kitépem hajamat és messze hajítom,
elvetem jó ruháimat, mint megfertőztetett, durva posztót!

Meghallgassatok, Vének, engem!
Enkiduért sírok-jajgatok én!
Barátom után zokogok-kiáltok!
Ruháim tépem, mint a sirató nők!
Íj vállamon, oldalamon szekerce,
kard az övemben – s a könnyem lecsordul.
Ünneplő ruha, drágamívű ékszer, pompa, dicsőség, ó jaj, mire
kellett?

Jött egy gonosz szél s mindet elragadta!

Díszes ágyba, bíbor-aranyba fektettelek, hogy megnyugodjál,
díszes székre, bal oldalamra ültettelek, hogy megpihenjél –
a föld királyai csókolták lábaidat, szolgálatodra
rendeltettek ki mind a népek... Miattad sír Uruk lakója,
miattad jajgat szívettépő, csillapíthatlan jajgatással,
téged sirat, miattad gyászol szertartással, szomorú gyásszal –
Gilgames is teljes szívéből, gyászban jajgat-sír temiattad,
mint párját vesztett hím-oroszlán, ordítózva rohan alá s föl... ”

Gilgames parancsot adott: „Ó, mindenfajta mivesek ti, faragjátok, kovácsoljátok, ötvözzétek képét szoborrál!” Ahány mives volt, nekilátott – ércebe vették Enkidu mását.

Szólván szólott Gilgames akkor, szólott Enkiduhoz:
„Melled drágakővel ékes, tested arannyal borított!”

Amikor föltetszett a hajnal,
Gis: asztalt,
elemmaku-fából valót, nagyot,
hozott ki,
mézzel töltött egy karneol-csuport,
egy kék-kő-csuprot tejföllel tetézt,
s a rakott asztal étel-italát
az öröktűzű Napnak felmutatta...

KILENCEDIK TÁBLA

Gilgames sirva bolyong a pusztában, mint fiait vesztett nőstény oroszlán; nem bírja felejteni veszteségét. Sőt egyre szomorúbb lesz, ha arra gondol: neki is így kell tán meghalnia... Nem nyugodhat, feleletet kell kapnia az élet és halál kérdésére. Eszébe ötlük, hogy Um-napisti bajdan, a vízözön idején örök életet kapott ajándékba. Őt akarja fölkeresni.

Útjának első állomása: Masu hegye, amely a világ végén fekszik. Skorpió-emberpár őrzi: egyetlen balandó sem kelhet át rajta. Gilgamest is feltartóztatják. Előtte a halottak útja áll – élőként meg nem teheti. Gilgames Um-napistira hivatkozik: hozzá megy, vele akar beszélni mindenáron. Gilgames sorsának terében még a skorpió-ember szíve is meglágyul: útjára engedi.

Nyugatra halad Gilgames, a hegy gyomrában, ős-sötétségben, majd északra fordul. Tizenkét óra járásra – tizenkét mérföldre – újból fényre: az istenek tündöklő gránátalma-kertjébe jut. Nem enged a gyümölcs csábításának, továbbhalad célja felé.

Újasszír változat szól a bős vándorútjáról:

Enkidut, egyetlen barátját siratva, jár a pusztaságban Gilgames s ily szavakat hallat: „Én is, én is meghalok holnap, holnapután, vagy még korábban; miként is tudnám elkerülni párdücléptű Enkidu sorsát? Félelem ragadott meg engem, halálfélelem szállt szívembe; ezért járok a pusztaságban, ezért sietek, a Nap útját követve, Um-napisti őshöz, Ubar-tutu dicsó fiához...

Elértem a hegyek gerincét; szakadék tátongott előttem; oroszlán lapult a bozótban; megdermedtem a rémülettől; éjjel kezem az égre nyujtám, Szín oltalmáért könyörögve s Istár erős istenasszonyhoz kúsztak föl esengő imáim. S most is, fenséges istenek, ti, őrizzetek kegyesen engem!”

Midőn aludni tért ez éjjel, borzalomteli álmot látott: holtak seregei előkként ujjongtak-táncoltak előtte. Fejszét fogott erős kezébe, elővonta övének kardját – ám mintha nyíl csapódott volna rájuk a felhőtelen égből: átverte, fölnyársalta, földreszögezte, szívenszúrta őket.

Azokután Masu hegyéhez érkezett el, hol ég a földdel egybeszakad, világvégre, az alvilág bejáratához... Láta a hegyet, mely öröktől a Nap támadatát s lenyugtát őrzi a föld meredek partján. Az ég íve vállain nyugszik, törzse az alvilágba ér le... Két skorpió-ember vigyázza a zárt kaput, melyen halandó mindeddig nem jutott keresztül. Arcuk kínzó rettenetesség, szörnyethalás szemük nézése, tekintetükből rémítő fény esik a hegyek oldalára. Gilgames megpillantja őket s arca félelemtől sötétül. Összeszedi erejét mégis – remegve térdet hajt előttük.

Látván őt a skorpió-ember, előszólítja feleségét s Gilgames felé intve, így szól: „Nézz reá, a közeledőre!”

Alakja isten-fájdalomtól görnyed le úgy; teste isten-hús!”
Gilgamest jól szemügyre véve, feleli a skorpió-asszony:
„Kétharmadrész belőle isten, egyharmadrész belőle ember!”

Kiáltja a skorpió-ember az istenarcú Gilgamesnek:
„Hogyan kerültél erre, mondd meg? Milyen úton és módon értél
a világ végére, elébem? Mint jutottál át sok magas hegy
gerincén, rémes szakadékon és az oroszlánok bozótján?
Kérlek, világosíts föl erről!”

Hős Gilgames ezt válaszolja a skorpió-ember szavára:
„Um-napisti őszám elém járulnék én, ez vezet engem
a kietlen és veszedelmes tájékon mindegyre előrébb!
Um-napisti elé, ki ember volt egykor s isten-sorba lépett,
őszám elé jutni szeretnék, ki távolból, tétlen szemléli
az élők forgását-nyüzsgését; elé jutván, megkérdem tőle,
mit gondol életről s halálról?...”

Szóra nyitva ijesztő száját, feleli a skorpió-ember:
„Odafelé, Gilgames, nincs út; soha nem is volt; senki ösvényt
nem talált még hátán a hegynek, sem utat, amely belsejében
túlso felére átvezetne; senki a halottakon kívül!

Tizenkét mérföld átmérőjű
a hegy gyomra; szuroksötéten, szurokvastagon színig tölti
az öröktől-örökké élő, fény-nem-bolygatta őszötétség.”

.....
Szóval mondja Gís, fölfeleli:
„Ha bánatban, ha szenvedésben,
jéghidegben vagy forróságban,
sóhajtozva bár, sírván-sírva –
menni akarok én!
Nyisd meg a kapudat előttem!”

Megenyhül a skorpió-ember. Így fordít a kimondott szón:
„No, Gilgames, hát kerekedj föl s békével folytasd, amit kezdtél!
Haladj tovább királyi őszám hajléka felé, napnyugatnak!
Szegény Gilgames, menj, siess csak – Masu hegyén épségben átal-
mehetsz, a belső őszötétben!... A kapu nyitva áll előtted!

Bár kísérne siker az úton!”

Ezt hallván Gilgames, örömmel útnak eredt s ment a Nap útját
követve, napnyugatnak, mint a skorpió-ember tanította.

Egy mérföldet haladt – sötétség folyta körül, a fény kihamvadt.
Két mérföldet haladt – előtte s mögötte siket éj, hideg csönd.
Három mérföldet haladt – mintha megfagyott volna minden élő.
Négy, öt mérföldet haladt – s imé, se vége, se hossza az útnak.
Hat, hét mérföldet haladt – már nem mérhette árvasága súlyát.
Nyolc mérföldet haladt – a csöndbe, sötétségbe nagyot kiáltott.
Kilenc mérföldet haladt – ekkor napnyugatról északra fordult.
Tíz mérföldet haladt – a hegység túlso széle már nem volt messze.
Tizenegy mérföldet haladt – a fény újra szemébe tűzött.
Tizenkét mérföldet haladt – lángjaival várta az égbolt.

Amint az ég alá kilépett, kerek erdő állta el útját.
Ez az erdő – az isteneknek hús ligete – kincseket termett.
Arany- s ezüstlomb nőtt a fákon, drágaköböl való gyümölcsök
szikrázó húsa csalogatta a karneol-csőrű rigórajt.
Lazúrkő-ágbogú a cserje; zsongása víg újévi ünnep;
gyönyörűség az ilyen erdő lomb-sátorában megpihenni!

Ám Gilgames épp elhaladt csak a kerek erdő fái mellett –
szeme a ligenet időzött, de célja sietést parancsolt...

TIZEDIK TÁBLA

*A halál tengeréhez érve, Szidurival, az istenek kocsmárosnőjével talál-
kozik Gilgames. Sziduri megrémül tőle, reteszre zárja az ajtót, hogy
a vándor be ne lépessen. Gilgames zörget, majd büszke szóval fedi föl
kiletét. A kocsmárosnő aggódva és kíváncsian tudakolja: mi üzi-hajtja
ilyen szenvedésteli vándorlásra a híres Gilgamest! Gilgames panaszkodva
felel, elmeséli minden baját, Enkidu halálát, hőstetteiket, szívve halál-
félelmét, meg hogy Um-napistitól vár feleletet. Sziduri inti: az élők
közül a holtakhoz, az örök élet földjére soba, senki nem jutott még!*

Van ugyan egy ősvény, amelyet Samas, a napisten tapos nyugtában-keltében, de az a halál tengerén át vezet – e tengeren pedig Gilgames egyedül, saját erejéből nem juthat keresztül. Sziduri mégis segít: megmutatja Ur-sanábit, a vízözön hajójának kormányosát: ő talán átviheti. Gilgames megismétli panaszát, kérését a kapitánynak. Az vállalja is a hajó kormányzását, bár a varázserejű szavak tábláját és a varázserejű fűvet, amelyekkel épp akkor foglalatoskodott, Gilgames eltiporta. Ur-sanábi evezőket vágat Gilgamessele, majd elindulnak. Csak egyet csaphat Gilgames mindegyik evezővel, azután el kell dobnia: a halál tengerének egyetlen cseppje is megölné. Amint átjutottak, megpillantja a parton beveresző Um-napistit. Gilgames elöadja, mi járatban van; megkérdezi, hogyan nyerhetne örök életet? Um-napisti bölcsen felel: a balandók el nem kerülhetik halálukat.

Újasszír tábla szövegével követjük tovább a vándort:

Ül Sziduri a tenger partján, ül az isteni csaplárosnő,
ül és a messzeségbe bámul. Dézsája, vödre leterítve.
Gilgames közeleg a parthoz, verejtékezve, porlepetten;
testét durva bőrök borítják; külseje félelem-idéző;
szíve isten-része világít; szíve ember-része sötétlik;
vége-hossza-nincs útát járva, Gilgames közeleg a parthoz.

Amint a vándort megpillantja, Sziduri arca elsötétül,
s nyomorúságát számbavéve, mindegyre sötétebbre válik.
En-lelkével tanácsot ül és ekként szól magához az úrnő:
„Rossz járatban van ez bizonynal. Egyébiránt vajjon miért is
vonszolódnék e titkos úton – hacsaknem szíve haragjában?”

Ezt gondolván, máris reteszt tol kapu-ajtóra s fogadóajt
a jövevény előtt becsukja. Ám Gilgamest zár nem riasztja;
ő a csapláros-istenasszonyt látni akarja mindenáron!

Megdöngeti a vasalt ajtót, megzörgeti az ablakdeszkát
és a mögöttük rejtezőhöz nagy hangon ily szavakat intéz:
„Mi van veled, te csaplárosnő? Mi van veled, te istenasszony?
Kapu-ajtóra reteszt toltál és bezártad a fogadóajt?
Ha nem nyitsz ki, betörök menten! A vasalt kaput és az ajtót
könnyű forgácsként összezúgom s a tolózárát is letépem!”

Szóra nyitván száját, így szól Gis Szidurihoz, a csapláros-
asszonyhoz:

„Én vagyok az, aki a cédrus iszonyatos őrét megöltem;
én vagyok az, ki erdejében sujtottam Humbabát halálra;
én vagyok, aki hegyi úton oroszlánt fogtam pusztá kézzel!”

Felel Sziduri Gilgamesnek, ezt mondja a csapláros-asszony:
„Ha te vagy az, aki a cédrus iszonyatos őrét megölted;
ha te vagy, aki erdejében sujtottad Humbabát halálra;
ha te vagy, aki hegyi úton oroszlánt fogtál pusztá kézzel;
ha te vagy, aki megragadtad és lebírtad az ég bikáját,
mely a föld romlására termett – mondd meg akkor, miként van az,
hogyan

arcod bőre a csontra száradt, orcáid gödrösen beestek,
hátad görbe, mint aggastyáné, ifjú tested megtörtnek látszik
s komor tekinteted mutatja: milyen fáradt lehet a szíved?
Te zörgető, mondd meg, mi bánt úgy? Miért buzog gond a
szívedből?

Miért merült lábad bokáig vége-hossza-nincs út porába?
Miért surransz hátrafülelve, mint akit ádáz ellenség űz?
Miért bujkálsz árnyad elől is, mint aki fél a napvilágtól?”

Gilgames szóra nyitja száját, így beszél a csaplárosnőhöz:
„Arcom bőre a csontra száradt, orcáim gödrösen beestek,
hátam görbe, mint aggastyáné, ifjú testem megtörtnek látszik
s komor tekintetem mutatja, milyen fáradt lehet a szívem?
Ezt mondd-é, te csaplárosnő? S miért buzog gond a szívemből?
Miért merült lábam bokáig vége-hossza-nincs út porába?
Miért surranok hátrafülelve, mint akit gonosz ellenség űz?
Miért bújok árnyam elől is, mint aki fél a napvilágtól?
Ezt kérde-é, te csaplárosnő? Istenasszony, halld hát a választ:

Egy test s egy vér voltunk mi ketten Enkiduval – szívem barátja volt ez a hős, e párducléptű, egy test s egy vér voltunk mi ketten! Együtt jártunk a nagy hegyen túl, én s Enkidu, a párducléptű, az égi bikát megkötöztük, s szarvát fogva, fejét levágtuk. Humbabát is, a cédruserdő fejedelmét, harcban levertük s gazdag zsákmánnyal tértünk vissza a hegyen túli tartományból. Ha mi ketten, szilaj ló hátán vágattunk le a hegyi úton, földre lapult, s mint gyáva macska, úgy reszketett a hím-oroszlán – emlékezett, hogy pusztá kézzel raboltuk el nemrég a párját! Hány harcon és mennyi halálon gázoltunk át, gyors vér-folyókon, mellettem járt, velem jött mindig hős Enkidu, a párducléptű. Hol van a hős? Enkidu hol van? Hová lett ő, ki pusztá kézzel ment neki a fenevadaknak? Szörny-ereje, mondd meg, hová szállt? Utólérte őt is a minden embert sujtó hatalmas átok! Hét éjjel és hat nap sirattam s csak mikor a hetedik hajnal láng-fogata az égbe szökkent – akkor engedtem eltemetni!

Félek, mivel balsorsát láttam, rettegek a halál szelétől, menekülnék, elfutnék tőle, de érzem, mindenütt utólér: barátom sorsa követ engem, ránehezedik vállaimra, előle szöktem messze földre, vége-hossza-nincs utat járva; Enkidu sorsa követ engem, ránehezedik lábaimra, előle szöktem föld alá is, leszállva az alsóbb világba. Gyöngé vagyok a hallgatásra és még gyöngébb méltó fennszóval világga kiáltani gyászom, hogy a kőszál is megremejjen: Hős Enkidu, szívem barátja, elment, s többé vissza se tér már, ó, Enkidu, gyors vizek árja, ó, Enkidu, árnyék a szélben! Melléd hullok, zuhanok én is, elfutnék bár, sorsod utólér; mint két szobor, fekszünk a porban, moccanatlan, örök halálban.”

Kisvártatva újra megszólal, könnyörgő hangon tudakolja: „Mondd, Sziduri, csapláros-asszony! Um-napistihez, a távolba melyik ösvény vezet el innét? Kérlek, vezess rá és ha van jel, mely ez ösvény futását jelzi – ismertessél meg ama jellel! Könnyörgök, el ne hallgass semmit, ami illetné vándorútam szerencsés célba érkezését! Mert én föltettem s váltig állom: ha tengeren, ha szárazföldön, mégis eljutok oda-túlra, megkeresem az isten-sorban örökkön élő Um-napistit

s találkozáskor – utód az őssel – szót váltunk életről s halálról!” Szól a csapláros-istenasszony, Sziduri mondja Gilgamesnek: „Se szárazon, se vízen nincsen egyetlen út, amely halandót az alvilágba elvezessen! Soha még senki nem jutott el az idők elejétől fogva oda-túlra, a tiltott földre: halandó láb még nem taposta a halhatatlanok csapását! Ismeretes ugyan előttünk a tengeren egy átkelőhely, mely tűz-homlokú Samas istent az alvilágba segítette – ám Samas istennek is bátor, páratlan övéi között is; miként lehetne mérni embert Samas isteni erejével? S az átkelőhely messze innét, fáradságos az út odáig; sötét vizei a halálnak tolózárként állnak előtte! E vízen hát miként kelnél át, megtört testű, szegény halandó? Tolózárként gördül elébed – Gilgames, hagyj föl a reménnyel! Azaz várj csak... itt látom éppen Um-napisti bátor hajósát, Ur-sanábit: mezőn füvet szed; kényezében a kötáblák is... Szólítsd meg s szép szóval beszéld rá, hogy a hajón vigyen

magával;
ha meghallgat, kelj át békével – ha nem hallgat meg, fordulj
vissza!”

Gilgames e szók hallatára eldobta a harci szekercét, törét is kivonta övéből és a bozótba hajította: fegyvertelenül közelített Ur-sanábihoz – mint gazella ugrándozott, szökölt feléje; gyors nyílként röpítette vágya!

Ur-sanábi fölnyitja száját és ezt kérdezi Gilgamestől: „Arcod bőre a csontra száradt, orcáid gödrösen beestek, hátad görbe, mint aggastyáné, ifjú tested megtörtnek látszik, s komor tekinteted mutatja: milyen fáradt lehet a szíved! Édes fiam, mondd meg, mi bánt úgy? Miért buzog gond a szívedből?

Miért merült lábad bokáig vége-hossza-nincs út porába?
Miért surransz hátrafüelve, mint akit adáz ellenség űz?
Miért bújkálsz árnyad elől is, mint aki fél a napvilágtól?”

Gilgames ezt feleli erre Ur-sanábinak, a hajósak: „Arcom bőre a csontra száradt, orcáim gödrösen beestek,

hátam görbe, mint aggastyáné, ifjú testem megtörtnek látszik,
s komor tekintetem mutatja, milyen fáradt lehet a szívem?
Ezt mondd-é, te hajós-ember? S miért buzog gond a szívemből?
Miért merült lábam bokáig vége-hossza-nincs út porába?
Miért surranok hátra-füelelve, mint akit gonosz ellenség űz?
Miért bújok árnyam elől is, mint aki fél a napvilágtól?
Ezt kérde-é, te hajós-ember? Ur-sanábi, halld hát a választ:
Egy test s egy vér voltunk mi ketten Enkiduval – szívem barátja
volt ez a hős, e párdücléptű, egy test s egy vér voltunk mi ketten!
Együtt jártunk a nagy hegyen túl, én s Enkidu, a párdücléptű,
az égi bikát megkötöttük s szarvát fogva, fejét levágtuk.
Humbabát is, a cédruserdő fejedelmét, harcban levertük
s gazdag zsákmánnyal tértünk vissza a hegyen túli tartományból.
Ha mi ketten, szilaj ló hátán vágattunk le a hegyi úton,
földre lapult s mint gyáva macska, úgy reszketett a hím-oroszlán –
emlékezett, hogy puszta kézzel raboltuk el nemrég a párját!
Hány harcon és mennyi halálon gázoltunk át, gyors vér-folyókon,
mellettem járt, velem jött mindig hős Enkidu, a párdücléptű.
Hol van a hős? Enkidu hol van? Hová lett ő, ki puszta kézzel
ment neki a fenevadaknak? Szörny-ereje, mondd meg, hová szállt?
Utólérte őt is a minden embert sujtó hatalmas átok!
Hét éjjel és hat nap sirattam s csak mikor a hetedik hajnal
láng-fogata az égre szökkent – akkor engedtem eltemetni!

Félek, mivel balsorsát láttam, rettegek a halál szelétől,
menekülnék, elfutnék tőle, de érzem, mindenütt utólér;
barátom sorsa követ engem, ránehezedik vállaimra,
előle szöktem messze földre, vége-hossza-nincs utat járva;
Enkidu sorsa követ engem, ránehezedik lábaimra,
előle szöktem föld alá is, leszállva ez alsóbb világba.
Gyöngé vagyok a hallgatásra és még gyöngébb méltó fennszóval
világgá kiáltani gyászom, hogy a kőszál is megremegjen:
hős Enkidu, szívem barátja, elment s többé vissza se tér már,
ó, Enkidu, gyors vizek árja, ó, Enkidu, árnyék a szélben!
Melléd hullok, zuhanok én is, elfutnék bár, sorsod utólér;
mint két szobor, fekszünk a porban, moccanatlan, örök halálban.”

Kisvártatva újra megszólal, könyörgő hangon tudakolja:
„Mondd, Ur-sanábi, hajós-ember! Um-napistihez, a távolba
melyik ösvény vezet el innét? Kérlek, vezess rá és ha van jel,
mely az ösvény futását jelzi – ismertessél meg ama jellel!
Könyörgök, ne hallgass el semmit, ami illetné vándorútam
szerencsés célbaérkezését! Mert én föltettem s váltig állom:
ha tengeren, ha szárazföldön, mégis eljutok oda-túlra,
megkeresem az isten-sorban örökkön élő Um-napistit
s találkozáván – utód az össel – szót váltunk életről s halálról!”

Ur-sanábi elkomorodva ezt válaszolja Gilgamesnek:
„Saját kezeddél törted össze az átkelés biztos reményét;
ímé, a táblák összetörtek; Gilgames, te törted el őket!
És a füvet is letapostad: meg nem védhet többé a vízen!
Vedd a baltát – nem mondhatok mást – menj az erdőbe s kétszer
hatvan, hatvan láb hosszúságú szálfat dönts ki! S hordd el a partra!

Indagúzzsal összekötözzük és a hajón tengerre szállunk!
Ha sikerül, mégis elérhetsz Um-napisti lakóhelyére!”

Hallván Ur-sanábi beszédét, Gilgames baltát fog kezébe,
övének kardját lecsatolja, megkeresi a szálfærdőt
s szálfacát, hatvan lábnyi hosszúakat dönt s gyűjt rakásra.
Azután vállra kapja és a tenger partjára hordja őket.

A szálfacát, vízre taszítva, indagúzzsal összekötötték
és a hajót a hullámozó ár sodrába vetve, elindultak.

Három napja és három éje röpi velük a hajó s máris
másfélhónapi járóföldre kerültek a parti vizektől.
Gilgames ottan széttekintett s a halál vizeire ismert...

Ur-sanábi, a hajós, akkor ezt kiáltotta Gilgamesnek:
„Gilgames, kezeddél ne érintsd a halál vizét, mert jaj annak,
ki a halál sötét taréját puszta kezével érintette!
Hanem ragadj evezőt inkább, markold meg az evezőrudat
s csapj bátran a loccsanó habra, szeld bátran a hullám taréját!

Egy-egy rúddal csak e g y e t csapjál – és messzire vedd azt a
rúdat!”

S így tön Gilgames rendre mind a kétszer hatvan evezőrúddal!

Evezőt ragad kétmarokra, forgatja az evezőrúdat,
csap bátran a loccsanó habra, szeli a hullámok taréját...
Loccsanva e g y e t csap az első evezőrúd, másikat vesz föl,
e g y e t csap és lehull másodszor, harmadszor is az evezőrúd,
negyedszer és ötödször szintén, hatod- s hetedszer nemkülönben,
nyolcad- s kilencedszer ugyancsak, s tizedszer és tizenegyedszer,
s tizenkettedszer – e g y feszítés s máris messzire hajította.

Gilgames leveti ruháit, csípőit lemezteleníti,
s jobb kezével föl, egyenesen tartja a hosszú árbócrúdat.

Um-napisti, távoli szírtén heverve, látja jeladását;
en-lelkével tanácsot ül és tünődve ekként szól magához:
„Ha ugyan nem csal meg a látás – messziről kiváltkép hibázhat! –
a rovott táblák összetörtek... S úgy lehet, épp annak kezétől,
aki ott a hajón közelget... E jövevény aligha ember;
jobbja, mellyel a rúdat tartja, nem emberjobb... Mint került

Ur-sanábival egy-hajóra? S mit keres itt, a tiltott földön?”
vajjon

Um-napisti szól Gilgameshez, utódhoz az űs szól eképpen:
„Arcod bőre a csontra száradt, orcáid gödrösen beestek,
hátad görbe, mint aggastyáné, ifjú tested megtörtnek látszik,
s komor tekinteted mutatja: milyen fáradt lehet a szíved!
Édes fiam, mondd meg, mi bánt úgy! Miért buzog gond a
szívedből?”

Miért merült lábad bokáig vége-hossza-nincs út porába?
Miért surransz hátrafüelve, mint akit adáz ellenség űz?
Miért bújkálsz árnyad elöl is, mint aki fél a napvilágtól?”

Gilgames szól a nagy elődhöz, Um-napisti őshöz ekkép szól:
„Arcom bőre a csontra száradt, orcáim gödrösen beestek,
hátam görbe, mint aggastyáné, ifjú testem megtörtnek látszik,
s komor tekintetem mutatja, milyen fáradt lehet a szívem?

Ezt mondod-é, lelkemnek őse? S miért buzog gond a szívemből?
Miért merült lábam bokáig vége-hossza-nincs út porába?
Miért surranok hátrafüelve, mint akit adáz ellenség űz?
Miért bújok árnyam elöl is, mint aki fél a napvilágtól?
Ezt kérde-é, lelkemnek őse? Boldog előd, halld hát a választ:
Egy test s egy vér voltunk mi ketten Enkiduval, szívem barátja
volt ez a hős, e párdücléptű, egy test s egy vér voltunk mi ketten!
Együtt jártunk a nagy hegyen túl, én s Enkidu, a párdücléptű,
az égi bikát megkötöttük s szarvát fogva, fejét levágtuk.
Humbabát is, a cédruserdő fejedelmét, harcban levertük
s gazdag zsákmánnyal tértünk vissza a hegyen túli tartományból.
Ha mi ketten, szilaj ló hátán vágattunk le a hegyi úton,
földre lapult s mint gyáva macska, úgy reszketett a hím-oroszlán –
emlékezett, hogy pusztá kézzel raboltuk el nemrég a párját!
Hány harcon és mennyi halálon gázoltunk át, gyors vér-folyókon,
mellettem járt, velem jött mindig hős Enkidu, a párdücléptű.
Hol van a hős? Enkidu hol van? Hová lett ő, ki pusztá kézzel
ment neki a fenevadaknak? Szörny-ereje, mondd meg, hová szállt?
Utólérte őt is a minden embert sújtó hatalmas átok!
Hét éjjel és hat nap sirattam s csak mikor a hetedik hajnal
láng-fogata az égre szökkent – akkor engedtem eltemetni!

Félek, mivel balsorsát láttam, rettegek a halál szelétől,
menekülnék, elfutnék tőle, de érzem, mindenütt utólér;
barátom sorsa követ engem, ránehezedik vállaimra,
előle szöktem messze földre, vége-hossza-nincs út járva,
Enkidu sorsa követ engem, ránehezedik lábaimra,
előle szöktem föld alá is, leszállva az alsóbb világba.
Gyöngé vagyok a hallgatásra és még gyöngébb méltó fennszóval
világgá kiáltani gyászom, hogy a kőszál is megremeljen:
Hős Enkidu, szívem barátja, elment s többé vissza se tér már,
ó, Enkidu, gyors vizek árja, ó, Enkidu, árnyék a szélben!
Melléd hullok, zuhanok én is, elfutnék bár, sorsod utólér,
mint két szobor, fekszünk a porban, moccanatlan, örök halálban!”

Itt Gilgames szünetet tartott, majd folytatta, őséhez szólva:
„Ugy gondoltam, ha ember bármit segíthet még, csak te lehetsz az,
ki testedben halált nem ismersz, ki bizton látsz hátra s előre,

Um-napisti, királyi ősöm, kit ég és föld méltán jutalmaz!
 Láthassalak s szavad hallhassam, ezért lettem úti bolyongó:
 hágtalan hegység kaptatói s vad tengerár vezettek hozzád.
 Alvástalanul, elcsigázva vonszoltam testem-lelkem súlyát,
 botladoztam úttalan úton s alig hittem, hogy még elérlek.
 Távol a tengerparti háztól, távol Sziduri hajlokától,
 a ruha már ronggyá-cafattá foszlott rólam, bőröm kitetszett.
 Oroszlánt, párducot, hiénát, medvét, tigrist száz-számra öltem,
 vadul a vadat megragadtam, ragadozót elragadoztam:
 húásával húsomat tápláltam, bőrével bőrömet befödtem.
 Felelj hát te, titkok tudója, Um-napisti, szólj a halálról!”

Um-napisti, az ember őse, kinek teste halált nem ismer,
 a tökéletes Um-napisti, eképpen szólott a halálról:
 „Ami teremtetett, elmúlik. Halál az élők büntetése.
 Még alighogy világra jöttek s már el is kell menniök innen.
 Nézd a karám apró gidáit, amint a fényben tántorognak:
 szőrükről a születés lucskát az erős nap még föl se szívta
 s te már tudod, mi végre nőnek! Így van minden halálra szánva.
 Mert a halál dühöngő isten, vérszomjas, mint a hím-oroszlán
 s alattomos, mint síma párduc – jaj az egyszer megszületettnek!
 Építész kő- meg téglaházat? Veszél magadnak feleséget?
 Megosztozol testvéreiddel? Kötésteket cserépre vésed?
 Mire mindez? Mi tart örökké? Ház? Egyesség? Jelek? Kötések?
 Tudod: mindez nagyon múlandó! Sirtábláid is elenyésznek!

Ember-e még, mondd, a halott is? Ugye, hogy nem? Ő már nem ember!

Alvóhoz hasonlít, de mégsem! Aki meghalt, nem álmodik már!
 Szoborhoz hasonlít, de mégsem! Holt kő az, de nem is volt élő!
 A halál mindenhez hasonlít, de nem azonos semmivel sem!

Sokat tudnak az Anunnakik s Mammétu is, a sors-teremtő,
 hajsza se hull le úgy fejünkről, hogy rovásukról hiányoznék –
 élet-halál urai ők, de annak napját, mikor az élő
 elhívatik, még ők se tudják!”

TIZENEGYEDIK TÁBLA

Gilgames csodálkozik Um-napisti életmódján: hogy lehet az, hogy az örökké élő csak tétlenül hever, míg a balandó küzd, akar, alkot? Um-napisti válasza gyanánt a vízözön történetét mondja el.

A tanulság az, hogy Gilgames se lehet halbatatlan, ha nincs pártfogója az istenek között: tőlük függ élet és halál. Egy mód volna, egy próbatétel: virrasszon hat napon, hét éjjelen át. Nagy követelés ez, hiszen Gilgames halottfáradt az út miatt; de a tét is nagy: az örök élet lehetősége. Gilgames nem állja meg a próbát, mélyen elalszik. Um-napisti azonnal tudja, hogy Gilgamesnek vissza kell térnie, útravaló kenyeret sütet hát feleségével; ezek száma mutatja azt is, hány napig aludt a „kereső”. Felébredvén, ő is megérti, hogy elveszett: a Halál ólálkodik körülötte. Um-napisti mégis jót akar: azt parancsolja Ur-sandábinak, hogy fűrössze meg, öltöztesse tiszta ruhába az elnyúlt vándort, úgy vigye haza. Elindulnak, de Um-napisti felesége megszánja a vigasz nélkül hazatérőt, kéri férjét, adjon neki mégis ajándékul valamit. Az örököletül a megifjulás fűvének rejtekhelyét fedi föl Gilgames előtt. A tenger fenekéről kell azt felhozni. Boldog, mert nemcsak magának: Urukban is áldást visz vele. De sorsát mégse kerülheti el: reggeli fürdésakor kígyó kúszik a fűhöz és lenyeli. Gilgames elkeseredett, kiábrándult, de bűt marad tevékeny önmagához: új tervekkel tér meg városába, Urukba.

Újasszer táblán maradt fenn a vízözön mondája is:

Um-napistit, az ember őst, a távolit, aki tűnődve
 a mély-árnyékban heverészett, Gilgames szólítja eképpen:
 „Elnézlek téged, Um-napisti! Külsőre egészen hasonló
 vagy te hozzám, bátyám lehetnél – anyánk is elvethetne olykor!
 Csakhogy engem eleven mozgás tölt színiültig és ki-kicsordul
 pezsgő leve: küzdelmet áhít, harcot keres szívem szünetlen.